REVISTA TEOLOGICĂ

ANUL XXIII. IAN.—FEBR. 1933 Nr. 1—2

Sibiu

Anul XXIII. Ian.—Febr. 1933 Nr. 1—2.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru știința și viața bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 260 Lei. Pe o jumătate de an 130 Lei.
Pentru studenți pe un an: 200 Lei.

SE 'NCHEAGĂ FRONTUL ORTODOX.

Prima decadă a vieții noastre naționale trăite în cadrele patriei întregite s'a caracterizat printr'o vădită depresiune morală. Progresul tehnic, de o strălucire fără precedent, al veacului XX, a cam zăpăcit pe descendenții modeștilor, harnicilor și cucernicilor noștri înaintași. Mijloacele de comunicație rapidă pe care — de bine, de rău — le-au avut la îndemână și fiii neamului nostru i-au adus pe aceștia în contact cu țări și civilizații străine de structura lor sufletească și le-au trezit dorul după o viață confortabilă. Irezistibila tentație a adus după sine o neliniște generală, o trepidație bolnavă, o goană după bunăstare economică, după avere câștigată peste noapte, prin riscuri de bursă, prin vânarea situațiilor cât mai apropiate de-o vamă, de-o administrație financiară, de un depozit, de cassa unei bănci, ori de vistieria țării.

Pe urma acestei goane nebune s'a ajuns la situația de astăzi, în care omul nu mai sfințește locul pe care îl deține, ci, de cele mai multe ori, îl spurcă. Fiindcă nu stă acolo în vârtutea unei destoinicii și a unei sobrietăți creștinești, ci în vârtutea coatelor tari cu cari s'a înghesuit și a izbutit prin ceata nesfârșită

a concurenţilor şi în vârtutea „abilităţii“ cu care se ştie „aranja“ la cei mici şi la cei mari deopotrivă.

Materialismul sălbatic, setea după viaţă fără griji ne-a adus în haosul moral şi în desechilibrul material în care ne sbatem.

Ceice fredonau vecinic aria occidentalizării noastre, pot fi mulţumiţi: ne-am occidentalizat cu desăvârşire. I-am întrecut chiar pe occidentali — în răutăţi. Am putea spune că ne-am americanizat de-adreptul. Ne avem „faliţii“ noştri, cum spunea marele Caragiale. Ne avem „emancipaţii“ noştri, cari îşi bat joc de curăţenia vieţii familiare; ne avem gangsterii noştri; ne avem „socialiştii“ noştri; ne avem francmazonii noştri — până şi în guvernul ţării.

Suntem, apoi, o ţară „aconfesională“ — cum se scrie la cartea celui mai occidental modernism politic; dovadă, că a trebuit să se poarte o luptă deadreptul titanică, pentruca în noua constituţie a ţării să se înscrie — măcar cu numele — „dominanţa“ Bisericii neamului românesc şi pentruca măcar cu numele să se arete caracterul creştinesc al acestei ţări care totuşi *prin Biserica ortodoxă* a ajuns la ceeace este astăzi ca tărie şi cultură.

Rezultatele „occidentalizării“ noastre mincinoase se văd: Prăbuşirea principiului competenţei şi al autorităţii — şi pe urma ei haosul economic, social, politic, cultural: răsturnarea generală.

Statul a încercat toate reţetele „moderne“ pentru remedierea răului. Şi le încearcă încă, dar departe de a izbutì în silinţele sale — boala se agravează de pe-o zi pe alta. Mania legiferării în toate domeniile vieţii obşteşti a dat faliment. Ea a avut un singur rezultat incontestabil: a zăpăcit lumea şi mai rău — a zăpăcit până şi pe profesioniştii legilor, pe advocaţi. Fiindcă numai prin măsuri externe nu se poate face rânduială. Ori dacă se face chiar pentru un moment, ea nu durează. Pentru o durabilă rânduială trebue reformat mai întâi sufletul, trebue înnobilată simţirea, trebue disciplinată voinţa, trebue zidit

caracterul omului chemat să aplice legea. Iar caractere nu poate zidi decât Biserica prin credinţa în Dumnezeu pe care o propovedueşte.

Cine nu are frică de Dumnezeu, nu are nici ruşine de oameni. Cine n'are conştiinţa clară despre destinaţia supraterestră a sufletului şi despre răspunderea acestui suflet în faţa lui Dumnezeu, la judecată, acela devine în chip fatal victima instinctelor sale egoiste şi implicit un element păgubitor pentru obştea în mijlocul căreia trăieşte.

Cine nu se teme de Dumnezeu, minte, fiindcă „de internis non judicat pretor".

Cine nu se teme de Dumnezeu, fură, nădăjduind că de pedeapsa oamenilor *poate* scăpa.

Cine nu se teme de Dumnezeu, ucide, socotind că chiar ajuns în temniţă — îi mai rămâne deschisă calea evadării.

Iar cine iubeşte pe Dumnezeu, aşa cum l-a descoperit unul născut Fiul său, Domnul şi Mântuitorul nostru Isus Hristos, şi se teme de el, cine ascultă de învăţăturile Bisericii lui sfinte — acela nu face nici unele ca acestea. Creştinul adevărat este cel mai puternic „stâlp al societăţii".

Slujitorii Bisericii au fost conduşi totdeauna de acest adevăr şi l-au vestit cu tărie, mai ales în timpul din urmă, de când tulburarea vieţii româneşti a devenit mai îngrijitoare. Ierarhii prin pastoralele lor trimise credincioşilor la marile praznice creştineşti şi cu prilejul vizitaţiilor canonice, sau în cuvântări rostite în Parlamentul ţării, chiamă sufletele la înnoire prin Hristos, le îndeamnă să lapede patimile vremii şi să se întoarcă la respectul faţă de poruncile Bisericii: la iubirea de Dumnezeu şi la iubirea de oameni. Slujitorii altarelor fac acelaş lucru cu cuvântul viu rostit de pe amvoanele bisericuţelor noastre dela sate, sau cu scrisul lor risipit prin numeroasele reviste şi foi poporale. Inviorarea apostolatului în sânul Bisericii noastre este un fapt îmbucurător, pe care nimeni nu-l poate contesta.

*

Dar ceeace este mai îmbucurător şi ceeace are darul de a ne stârni cele mai bune nădejdi în izbânda luptei noastre creştineşti pentru regenerarea sufletească a neamului şi prin ea pentru ameliorarea vieţii obşteşti este faptul, că chiar fruntaşii mireni ai acestei vieţi au început în timpul din urmă a se convinge, că fără o renaştere morală a sufletului prin Biserică orice reformă politică, socială, economică sau culturală este iluzorie, orice legiferare şi îndrumare poliţienească este inutilă.

Unii din aceşti intelectuali mireni au avut această credinţă mai de mult, alţii s'au convertit la ea mai de curând. Simptomatic este însă pentru vremile prin care trecem, că aceşti crainici ai vestei celei bune nu se mai „ruşinează" de evanghelia Domnului, ci o vestesc aşa zicând „de pe coperişurile caselor". Ultimul congres naţional bisericesc a fost revelatoriu în această privinţă. Cu acest prilej ministrul culturii D. Gusti a spus: „Trecutul nostru întreg e clădit din viaţa trăită în jurul Bisericii; ...învăţătura sfântă care ne-a apărat sufletul prin veacuri ne-a venit tot dela Biserică. Ea este un dar al ortodoxiei! ...Astăzi căutăm în viaţa noastră de stat un punct de razim. Dar ce punct de razim e mai sigur decât această peatră pe care Dumnezeu a zidit lumea?"

In acelaş congres distinsul fiu al Bisericii noastre şi eminentul bărbat politic O. Goga invită pe cârmuitorii instituţiei sacre să pregătească şi să pună în mâna fiecărui fiu al ţării *Cazania neamului şi a timpului*, pe care numai ei o pot pregăti, iar profesorul filosof Ioan Petrovici a declarat cu smerenia unui convertit, că „filosofia se întoarce la Dumnezeu... ea cere sprijinul religiei şi al Bisericii" pentru noua şi sănătoasa îndrumare a vieţii omeneşti.

*

Dar cel mai vădit semn al mentalităţii celei nouă străbătută de suflul izbăvitor al evangheliei este fără îndoială recenta iniţiativă a unui mănunchiu de intelectuali dintre cei mai distinşi, din capitala

Ardealului, de a organiza pe mirenii noştri într'o mare şi puternică „Frăţie ortodoxă română". Această asociaţie este menită să cheme la Hristos şi prin Hristos la mântuire întreaga obşte ortodoxă a neamului nostru de dincoace de Carpaţi şi — dacă se poate — şi de dincolo, în convingerea că renaşterea morală a neamului este o operă atât de mare şi de grea, încât ea întrece puterile clerului sfintei noastre Biserici şi trebue să angajeze silinţele fiecărui credincios conştient al aşezământului sacru.

La temelia organizaţiei care se va întemeia în „Dumineca ortodoxiei" din 5 Martie a anului curent stă o idee mare: ideia răspunderii fiecărui român faţă de Biserica sa, care l-a ocrotit până acuma şi l-a adus la biruinţa unităţii naţionale şi care singură e în stare să-l povăţuiască şi în viitor pe drumul marilor biruinţe, pregătindu-i fericirea pământească şi cerească de o potrivă şi care singură e în stare să întărească şi temeliile statului nostru întregit. Organizaţia iniţiată la Cluj izvoreşte din axioma, că nime nu poate contribui la întărirea neamului şi a statului fără să sprijinească Biserica în toate strădaniile ei şi fără să-i apere prestigiul de uneltirile vrăşmaşilor ei văzuţi şi nevăzuţi.

Pe acest adevăr frumos — se va zidi trainic.

Este adevărat, că structura democratică a Bisericii noastre a îngăduit, a chemat chiar, şi până acuma colaborarea mirenilor în viaţa eclesiastică. Intr'o măsură pe care unii o socotesc chiar prea mare. De astădată însă e vorba de o afirmare nu atât a drepturilor cât a datoriei credincioşilor faţă de Biserică, afirmare izvorâtă din spontana hotărâre a acestora. Ideia e admirabil subliniată în „Chemarea" [1] înţelepţilor iniţiatori dela Cluj: „Această poziţie privilegiată [a mirenilor în organizaţia Bisericii ortodoxe] se cere onorată, ea neputând rămânea o simplă ficţiune decorativă. Ea trebue să se afirme

[1] Această înţeleaptă şi caldă „chemare" o publicăm în altă parte a revistei noastre. *N. C.*

nu numai în domeniul strict oficial, în sinul organelor executive şi al adunărilor reprezentative, ci şi în afară de ele, în câmpul larg al frământărilor sociale, unde clocoteşte nepotolită viaţa mulţimilor".

Cea mai elementară exegeză a acestei afirmaţii juste ne duce la concluzia care va indica linia de conduită a oricărui fiu al Bisericii: Se cuvine mireanului a fi ortodox nu numai în corporaţiile bisericeşti, ci şi acasă, la catedră, la tribunal, în atelier, la prefectură, la minister — în străinătate, ori unde s'ar găsi. Să nu-şi pună interesele sale personale, familiare, de breaslă, de partid, sau de altă natură mai presus de interesele Bisericii şi ale neamului, pentrucă altfel, cel dintâi păgubit va fi el — adecă sufletul lui.

Suntem convinşi că intelectualii intraţi în „Frăţia ortodoxă română" vor fi cei mai devotaţi plinitori ai acestei porunci şi prin viaţa lor morală — publică şi privată de o potrivă — vor da poporului cea mai elocventă pildă a unei ortodoxii pe cât de active pe atât de cuceritoare. Căci dupăcum „naţia" dela „domni" a învăţat toate patimile cari viciază viaţa individuală şi obştească a zilelor noastre, tot dela ei va învăţa — suntem siguri — şi frica de Dumnezeu şi vechea omenie românească.

In felul acesta se va însănătoşi neamul din boala de care este cuprins. Iar dacă generaţiile înaintaşilor noştri prin strădaniile, suferinţele şi jertfele lor au lărgit hotarele ţării româneşti, generaţia noastră îi va adânci şi întări temeliile prin virtuţile cu care îşi va orândui o viaţă creştinească, dând pildă de eroism şi generaţiilor viitoare.

Cerul să binecuvinte silinţele celorce purced la luptă în numele Domnului.

Prof. NICOLAE COLAN.

CATOLICISMUL ŞI CULTURA MODERNĂ.

[Urmare].

§ 10. În Jugoslavia.

In vechea Sârbie nu se putea vorbi de catolicism. Totuşi, din cine ştie ce motive, guvernul sârbesc încheiase în ajunul răsboiului, la 23 Iunie 1914, un Concordat care prevedea pentru cele câteva mii de catolici o arhiepiscopie în Belgrad şi o episcopie în Scoplje. Dispoziţia aceasta a fost îndeplinită în 5 Octomvrie 1924.[1] Teritoriile alipite au adus cu ele o populaţie catolică ce se ridică la 4.975.000, faţă de cea ortodoxă de 5.360.000.[2] Catolicismul se strădueşte acum să prindă rădăcini şi în vechea Sârbie, întemeind parohii, ridicând biserici, aranjând solemnităţi pompoase la cari ia uneori parte şi nunţiul din Belgrad. Deşi guvernul din Belgrad e de multă vreme în tratative cu Vaticanul pentru încheierea unui Concordat, care s'ar referi mai mult la o nouă delimitare a unor dieceze din ţinuturile dela graniţă ce depindeau înainte de răsboiu de episcopii din Ungaria, totuşi fricţiunile cu catolicismul de pe teritorul Statului se ţin lanţ, guvernul ţinând să-i aplice un tratament egal cu al Bisericii ortodoxe, iar acela luptând pentru vechile privilegii şi pentru câştigarea altora. Conflicte au fost pe tema numirii unor episcopi de către papa, a desfiinţării şcoalelor confesionale în localităţile în cari numai un număr mic de elevi nu vizitau pe cea de Stat, a exproprierii unor averi bisericeşti şi congreganiste în cadrul reformei agrare ş. a. De un tratament nedrept nu se poate

[1] V. Lama, op. c. 336 urm.

[2] Ch. Poulet op c. 657.

plânge catolicismul. El este învăţat însă să se plângă continuu şi să confunde interesele sale cu cele ale unui partid sau părţi de ţară. Nu puţin din veninul luptelor politice dintre partidul croat şi guvernele din Belgrad provine din agitaţia clerului catolic, în rândurile populaţiei croate şi slovene.[1]

Incă din Noemvrie 1918 episcopii croaţi şi sloveni întruniţi într'o adunare au cerut papei permisiunea de a întroduce pretutindeni ca limbă de cult pe cea veche slavă, în vigoare încă în unele locuri, şi ritul croat şi slavon. Se pare că şi chestiunea aceasta e una din cele discutate în tratativele pentru Concordat, deşi între timp episcopii catolici au redus pretenţiile, cerând numai permisiunea unei întrebuinţări restrânse la cult a limbii poporului, cu ceeace papa e de acord.

Mişcarea dela sfârşitul răsboiului pentru întemeierea unei „Biserici naţionale croate", devenită apoi „Biserica veche catolică", azi recunoscută de stat, n'a trezit ecoul larg al mişcării husite din Cehoslovacia.[2]

§ 11. În România.

România încă a dobândit supuşi catolici numai din nouile provincii. Dintre aceştia aproape 1.300.000 sunt Români greco-catolici, catolicii propriu zis de circa 1.400.000 repartizându-se între Unguri, Şvabi şi Saşi.

Cât priveşte pe cei dintâi, ierarhia şi statul major al ei, a continuat după răsboiu să se înfunde tot mai mult pe calea asimilării cu catolicismul integral, uitând că unirea cu Roma se referea numai la cele 4 puncte şi că adaosul „de rit grec", precum şi comunitatea de credinţă a păstoriţilor lor cu ceilalţi

[1] Insuşi secretarul de stat al Curiei, Gaspari, a declarat, în toiul conferinţei de pace, unui corespondent al ziarului „Petit Parisien": „Ar trebui să li se acorde Croaţilor în noul stat jugoslav o anumită autonomie, poate chiar un regim republican". V. Lama op. c. 379.

[2] V. Lama op. c., pag. 336 urm.

Români, le impune cel puţin tot atâta atenţiune şi faţă de ortodocşi, de organele lor conducătoare şi de spiritualitatea lor. Poate toţi suntem vinovaţi, dar în mai mare măsură e această mentalitate a conducătorilor uniţi, crescuţi în şcolile Romei, că în mijlocul entuziasmului care a unit politiceşte pe toţi Românii, nu s'a putut realiza şi unirea în ortodoxie sau cel puţin nu s'a putut manifesta o mişcare potrivnică Romei şi preţinoasă spiritului naţional, aşa cum s'a manifestat în Cehoslovacia şi în mai mică măsură în Jugoslavia.

Situaţia şi a uniţilor şi a catolicilor este normată în Statul român în general prin „Legea cultelor" votată de Parlament în Martie 1928 şi valabilă pentru toate cultele din ţară, iar în special printr'un Concordat cu Scaunul papal, semnat sub guvernul Averescu în 10 Maiu 1927, Concordat contrar Constituţiei [art. 22], care prevede că „raporturile dintre diferitele culte şi Stat se vor stabili prin lege".

O seamă de dispoziţii importante ale Concordatului sunt cuprinse şi în Legea cultelor şi dacă ţinem seamă că votarea ei a fost amânată până după semnarea Concordatului, iar Concordatul a fost votat de către Parlament după votarea Legii cultelor, înţelegem că aceste dispoziţii s'au născut din Concordat şi au avut rolul să faciliteze trecerea aceluia prin Parlament.

Se vede aceasta şi din faptul că alte dispoziţii din Legea cultelor prevăd excepţii cari nu pot viza decât Biserica catolică, fiind cuprinse şi în Concordat. Aşa art. VII dispunând că nici un cult nu poate depinde de vre-o autoritate bisericească din străinătate, admite această dependenţă pentru cultele cărora le-o impune principiile lor dogmatice şi juridic-canonice şi stabileşte mai departe în contrazicere cu Constituţia că „relaţiile dintre atari culte şi Stat vor putea fi determinate prin acorduri speciale".[1] Un alt articol care dispune ca nici un cult

[1] Tudor Popescu, Concordatul cu papa, Bucureşti 1927, pag. 345.

să nu trimită nimănui ajutoare în străinătate din averea sa comună, continuă: „excepţiuni se vor putea face numai cu aprobarea guvernului". O astfel de excepţie se admite şi dela dispoziţia ca funcţionarii cultului să fie cetăţeni români.

O dispoziţie pe de-antregul făcută pentru catolici şi cuprinsă şi în Concordat este cea din art. 39 care declară desfiinţat, ca şi noul Codex Juris canonici, drepturile şi obligaţiile patronatului, lăsând averile patronale în posesiunea comunităţilor bisericeşti respective şi numai în caz că o comunitate bisericească se desfiinţează, dă drept fostului patron să dispună iarăşi de averile sale. Chestiunea aceasta a format obiectul unui studiu foarte documentat al păr. Gh. Ciuhandu [Patronatul eclesiastic ungar în raport cu drepturile Statului român, Arad, 1928], iar I. P. S. Mitropolit al Ardealului s'a oprit îndelung asupra ei în discursul rostit la Senat cu prilejul votării Legii cultelor.[1] Ambii au dovedit că prin acest articol bisericele, casele parohiale şi averile de sute de mii de jugăre, donate de Statul ungar episcopiilor, parohiilor şi ordinelor religioase, erau numai folosite de aceste instituţii, iar dreptul de proprietate a rămas al Statului şi a trecut la Statul român, care acum renunţă atât de marinimos la el. Ambii au scos apoi în relief paradoxul că Statul român expropriind în cadrul reformei agrare cea mai mare parte din aceste averi în schimbul unei rente egale cu cea dată celorlalţi expropriaţi, rentă din care Concordatul prevede formarea unui patrimonium sacrum pentru Biserica catolică, n'a făcut altceva decât să-şi exproprieze bunurile sale şi să le plătească uzufructuarului.[2]

Legea cultelor lăsa măcar speranţa că în cazul

[1] Discursul, a apărut în broşură în Sibiu an. 1928, sub titlul: „Biserica Neamului şi drepturile ei".

[2] Gh. Ciuhandu, op. c. pag. 164 şi passim. Dr. N. Bălan op. c. pag. 54—66. Vezi şi „Biserica împotriva Concordatului" de acelaş, discurs rostit ca declaraţiune a episcopatului ortodox român în Senat, la discuţia pentru ratificarea Concordatului. Sibiu, 1929, pag. 29—38.

când o comunitate religioasă, cum e parohia, se desfiinţează, fostul patron, în cazul nostru Statul român, îşi recâştigă dreptul de proprietate asupra bunurilor.[1] Legea cultelor, recunoştea adecă de personalitate juridică numai organizaţiile bisericeşti singurite [parohii, protopopiate, mănăstiri, capitole, starostii, abaţii, episcopii, mitropolii], pe când Concordatul în art. IX, recunoaşte şi biserica catolică în întregime, însuşindu-şi astfel doctrina din noul Codex juris canonici [can. 100 şi 1499] după care numai Biserica în întregime, ca societate perfectă şi de drept divin, are dela sine personalitate juridică, în timp ce toate celelalte organizaţii bisericeşti o au abia dela ea. Consecinţa este că dacă o entitate ierarhică, de exemplu parohia, ar înceta de a exista, bunurile trec la entitatea ierarhică superioară, adecă la dieceză, iar dacă dispare şi dieceza, la arhiepiscopie şi aşa mai departe.[2] Numai dacă Statul va ţinea strâns la o interpretare conformă cu textul precis din Legea cultelor [art. XI], va scăpa de această consecinţă.

Foarte vădită este influinţa Concordatului în Legea cultelor în ceeace priveşte atitudinea acesteia faţă de împărţirea averilor unei comunităţi bisericeşti între o parte din membrii şi alţii, când un grup trece la alt cult. In redactarea ei din 1926 se prevedea ca aceste bunuri să se distribue proporţional; în redactarea din 1928, făcută de ministrul cultelor Al. Lapedatu, chestiunea se lasă nelămurită, dispunându-se numai ca Statul să ofere părţii rămase fără biserică şi casă parohială mijloacele pentru a şi le procura şi ca partea care ar pretinde că are drept asupra averilor bisericeşti să şi le caute în justiţie.[3] Epis-

[1] Mitropolitul Ardealului a arătat cât de platonică este această speranţă, deoarece catolicii se vor îngriji să silească măcar pe vre-unul-doi de-ai lor să stea în locul respectiv spre a nu se desfiinţa parohia. Biserica neamului pag. 59.

[2] Dr. Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, Biserica împotriva Concordatului. Sibiu, 1929, pag. 22—28.

[3] A. Lapedatu, ministrul Cultelor şi Artelor, „Noul regim al Cultelor în România", Bucureşti 1928.

copatul ortodox a cerut să se revină la principiul clar şi echitabil din prima redactare.[1] Episcopatul unit însă a reuşit să stoarcă ministrului în ultimul moment renunţarea chiar şi la această dispoziţie, lăsându-se chestiunea cu totul nelegiferată.[2] Şi chestiunea este de-o importanţă covârşitoare, dată fiind dispoziţia generală a poporului român de a-şi cere exmatricularea din condicele papale şi a face parte şi formal de-acolo de unde face de fapt, din legea românească. Ceeace îi împedecă pe oameni e numai teama, provenită din păţania altora, că nu vor avea unde să se adune pentru slujba dumnezeească. Dacă ministrul Lapedatu ar fi menţinut măcar redactarea din 1928, care prevede ca Statul să facă biserică părţii ce n'are, ar fi uşurat enorm, lucrând de altfel conform cu dreptatea, unificarea religioasă a neamului românesc.

Concordatul este foarte avantajos catolicismului şi în celelalte chestiuni. Ordinele şi congregaţiunile religioase existente în România sunt lăsate toate să existe mai departe păstrându-şi actualele case, mănăstiri şi şcoli, cari vor depinde de episcopul local şi-şi vor alege după plac limba de predare. Se cere numai ca membrii acestor ordine să fie cetăţeni români. Alte ordine sau alte instituţii de-ale lor vor putea intra în ţară sau se vor putea întemeia cu aprobarea guvernului. Episcopii vor avea deplină suveranitate peste câte un Seminar pentru formarea clerului, Statul putându-se amesteca numai referitor la extensiunea în care să se predea studiul limbii şi al istoriei naţionale.

Numirea episcopilor se face de papa, patronatul fiind desfiinţat. Statul are doar dreptul să facă obiecţii de ordin politic. Papa poate comunica liber cu episcopii şi aceştia cu credincioşii. Numărul eparhiilor, al căror teritoriu nu se poate întinde peste graniţă, va fi de 5 pentru uniţi [arhiepiscopia din Blaj,

[1] Dr. Nicolae Bălan „Biserica Neamului şi drepturile ei" p. 63—107.
[2] A. Lăpedatu. op. c. pag. 63—75.

cu eparhiile sufragane din Oradea, Lugoj, Gherla şi una nou înfiinţată pentru Maramurăş], de 5 pentru romano-catolici [arhiepiscopia Bucureşti, cu eparhiile sufragane din Alba-Iîia, Timişoara, Satu-mare, Iaşi şi Oradea]. Pentru catolicii de rit armean una cu reşedinţa în Gherla. Episcopia greco-catolică din Gherla s'a mutat de curând la Cluj, iar eparhia nou înfiinţată, după multe nedumeriri unde să-şi ia sediu[1], şi-a primit primul titular în Februarie 1931 în persoana canonicului dela Blaj Al. Rusu, care şi-a luat reşedinţa la Baia-mare. Patriarhul Miron Cristea a arătat că faţă de cei 5 episcopi uniţi, ortodocşii ar trebui să aibă 50, iar faţă de rom.-cat. 65.[1]

Nedreptăţirea Bisericii ortodoxe de către Stat, în favorul celei unite şi romano-catolice, se manifestă de altfel în toate ajutoarele cu mult mai mari acordate cultelor neortodoxe de cătră Stat. Ea s'a accentuat mai ales în anii 1929—31, în timpul primei guvernări a partidului naţional-ţărănist, căruia nu i se poate nega în lătura lui ardeleană o politică confesională unită, elementul unit fiind sprijinit în toate funcţiunile publice şi cel ortodox fiind sistematic înlăturat.[2] Mai grăitor e faptul că tocmai în anul 1931 când guvernul a suprimat o mulţime din consilierii eparhiali şi din protopopii ortodocşi, acelaş guvern a luat în buget cheltuielile pentru noua eparhie unită cu 6 canonici.

Guvernul Iorga-Argetoianu a făcut dreptate în privinţa subvenţiilor acordate de stat diferitelor culte, aplicând principiul proporţionalităţii, stabilit în „Legea cultelor". A păgubit însă grav statul român în folosul catolicismului unguresc, prin aceea că a renunţat la drepturile pe cari le avea statul român

---

[1] Discursul ţinut la Senat la 29 Nov. 1930.

[2] Date statistice cari dovedesc aceasta a adus profesorul universitar Dr. Silviu Dragomir în cuvântarea ţinută în şedinţa din 19 Nov. 1929 a Congresului naţional-bisericesc al Bisericii ortodoxe, preotul care se ascunde sub pseudonimul Păr. Nichifor în „Confesionalism politic", Sibiu 1930, „Bugetul cultelor şi Biserica unită" în „Revista Teologică" din Ian.—Febr. 1931 şi Patriarhul României Dr. Miron Cristea în discursul amintit.

asupra averilor deţinute prin fraudă de aşa zisul „Status romano-catolic ardelean". Profesorul universitar din Cluj, dl Onisifor Ghibu, a scris în toamna anului 1931 o remarcabilă carte asupra acestui „Status", dovedind că n'a fost niciodată recunoscut de statul ungar ca persoană civilă, iar averile pe cari le folosea, erau ale statului unguresc, iar după răsboiu ale moştenitorului aceluia, statul român. Scrierea profesorului Onisifor Ghibu a provocat o vie mişcare în opinia publică. Guvernul însă în loc să tragă consecinţele cele mai fireşti pe care le dicta situaţia acestui „Status", adecă să-i interzică pur şi simplu orice activitate şi să între în folosul averilor ce le deţinea pe nedrept, s'a lăsat atras în tratative cu Scaunul papal, trimiţând ca reprezentant al său pe ministrul justiţiei Valer Pop, mare unit şi preşedinte al Agrului. Rezultatul tratativelor, formulat într'un „Acord" cu Vaticanul a fost dezastruos pentru Statul român. Prin el se prevede înfiinţarea unui „Consiliu al diecezei catolice de rit latin de Alba-Iulia" care să între în posesia averilor pe cari „Statusul" nu le putea poseda.

S'a căutat cu alte cuvinte un proprietar catolic al unor averi cari erau ale statului român, care însă nu-şi dădea seama că sunt ale sale şi le considera, împreună cu Scaunul papal, ca ale nimănui.[1] Acordul care a stârnit o puternică indignare în toată opinia publică românească, chiar şi într'o parte din cea unită, n'a fost încă ratificat de Parlament. Putem oare aştepta măcar acum un act de independenţă şi curaj din partea Parlamentului român?

*

Infiinţarea eparhiei unite de Maramurăş stă în legătură cu marea mişcare de întoarcere la ortodoxie ce se manifestă în acele ţinuturi după răsboiu. „Asociaţia generală a Românilor uniţi" [Agru], care

[1] „Telegraful Român" Nr. 56, 1932.

nu-i altceva decât Acţiunea catolică şi care se află în curs de organizare şi la uniţii din România, nu e nici ea străină de scopurile prozelitiste şi de luptele interconfesionale. O arată faptul că îşi ţine congresele cu predilecţie în ţinuturile nordice.[1]

§ 12. In Ungaria.

Revoluţia socialistă din 1918 a trezit ecou şi într'o parte a clerului, care constituindu-se în „Sovietul clerului" şi-a enunţat în 7 Nov. 1918 un program prin care cerea între altele alegerea episcopilor de către cler şi laici, suprimarea obligativităţii uniformei preoţeşti, restrângerea cenzurii bisericeşti, înlăturarea celibatului etc.

Bolşevismul, care alungă în 21 Martie 1919 guvernul contelui Károly, anunţă separaţia Bisericei de Stat, lichidarea bunurilor bisericeşti, suprimarea salariului, exilarea ordinelor călugăreşti ş. a.

Dar încă în August stăpânirea bolşevistă a lui Bela Kuhn fu alungată de armatele române, locul ei luându-l un guvern cu sentimente naţionaliste şi creştine. In Iulie 1920 se întemeiă o nunţiatură la Budapesta şi un consulat la Vatican. Unele conflicte între guvern şi Scaunul papal au fost provocate de faptul că guvernul se socoteşte moştenitorul drepturilor casei de Habsburg la numirea episcopilor, pe când papa a purces la numirea unor episcopi fără a mai întreba guvernul ungar. Un acord provizoriu a adoptat modalităţile obişnuite în alte ţări, privitor la această chestiune. Printr'un acord se va face poate şi o nouă împărţire a diecezelor, dat fiind că după tratatul dela Trianon unele dieceze au perdut teren mult la Statele succesoare, cum e arhiepiscopia din Strigoniu, care a perdut din cele 500 de parohii, 462 la Cehoslovacia.

[1] Agru se organizează după modelul Acţiunii catolice cehoslovace, primind ca membrii persoane singulare, şi nu după modelul italian ce înglobează ca membrii organizaţiile existente.

Ungaria de azi numără 5.096.729 catolici [63% din populație], față de 1.670.144 calvini, 497.112 luterani și 473.310 iudei.[1]

Străduințe apreciabile se depun în Ungaria pe terenul mișcării liturgice, care se numește „apostolat liturgic". Conducător e Fr. Szunyogh O. S. B. care publică periodicul Lelkiélet Könyvei. A. Mihalyfi O. Cist. a scris o liturgică științifică în spiritul acestei mișcări [Budapesta 1923].[2] In cadrul mișcării liturgice reînvie organizația oblaților și oblatelor seculare încredințată cu misiunea apostolatului laic. Alăturea cu oblatele seculare există și o congregațiune similară, ale cărei membre activează în special pe terenul instrucției religioase la sate și orașe. Afară de ele există și catihete cu diplomă, cari se pregătesc într'un curs de teologie de 3 ani ce funcționează în Budapesta din 1917 [Ward Mária Kollegium]. In cele 6 semestre ale acestui curs permanent se întroduc fete culte, tinere, în teologie, atâta cât este de lipsă pentru a face din ele catihete pentru popor.[3]

[Va urma]

Dr. D. STĂNILOAE.

---

[1] v. Lama op. c. 106—112. După recens. din 1920.

[2] Walter Birnbaum. Die katholische liturghische Bewegung. Gutersloh 1926, p. 14.

[3] Peter v. Olasz S. I. Liturgisches Apostolat und Katichetinnerarbeit in Ungarn. Sb. d. Z. Dec. 1929 p. 151—154.

SUFERINŢELE SFÂNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

PE SCAUNUL PATRIARHAL DIN CONSTANTINOPOLE.

Cu câţiva ani înainte de venirea sfântului Ioan Gură de Aur la Constantinopole capitala bizantină avusese de episcop pe un sfânt, pe Grigoriu cel din Nazianz. Sfântul Grigoriu n'a onorat însă scaunul, ce avea să se cheme patriarhal şi ecumenic, decât câteva luni. Patimile omeneşti, mai înverşunate în capitala împărătească decât oriunde, îl goniră îndărăt în Capadocia, la cărţile sale. Soartea sa indica destul de hotărât, că sfinţii nu-s pentru curţile împărăteşti. Acolo trebuiesc „oameni îmbrăcaţi în haine moi", cum zicea Mântuitorul [Mt. 118]. Era avertisment pentru sfântul Ioan Gură de Aur, că în capitala împărătească îl aşteaptă năcaz şi strâmtorare. „Omul îmbrăcat în haine moi", care luă locul sfântului Grigoriu în anul 381 era un bătrân blajin, care avea la curte rang mare: senator, dar în biserica creştină era abia catehumen, aşa încât Părinţii adunaţi la Constantinopole în sinodul al II-lea ecumenic trebuiră să-l boteze pentru a putea apoi satisface dorinţa împăratului de a-l ridica pe scaunul patriarhal.

După moartea acestuia însă, întâmplată în anul 397, atât poporul, cât şi împăratul doriau primenire, atmosferă nouă de energie şi viaţă în Biserica din capitală şi chemară din nou un sfânt pe scaunul patriarhal şi anume pe Ioan, preotul din Antiohia Siriei, care îşi făcuse renume mare ca orator. Grecii culţi preţuiau elocvenţa mai presus de toate,

de aceea îl preferiau pe preotul din barbara ţară a Siriei tuturor candidaţilor cari se îmbulziau la scaunul de lângă tronul imperial, deşi printre aceşti candidaţi erau unii cu autoritate considerabilă, cum era bunăoară ambiţiosul patriarh al Alexandriei, Teofil, care pofti scaunul din Constantinopole întâi pentru sine, apoi văzând că n'are şanse, pentru un protejat al său din partidul alexandrin, opus celui antiohian.

Ioan însuşi, care fugise, din modestie, şi de hirotonia preoţească, nici nu voia să audă de înălţarea sa la un rang atât de înalt, aşa încât oamenii împăratului fură siliţi să-l ademenească prin înşelăciune la trăsura care-l duse contra voinţii sale în capitală, unde poporul îl aclamă şi episcopii îl aleseră arhiepiscop al Constantinopolei.

Hirotonia avea să i-o facă cel mai cu vază şi cu mai mare rang dintre episcopii imperiului de răsărit, patriarhul Alexandriei. Acesta însă nu era deloc mulţumit cu alegerea antiohianului. Fiind şi cam autocrat patriarhul Teofil, merse până acolo, încât refuză cererea alegătorilor de a-l hirotoni pe Ioan şi nu o îndeplini decât dupăce primi ordin ameninţător dela împărat.

Atitudinea lui Teofil era primul nor pe orizontul carierei de patriarh a sfântului Ioan. Evenimentele ce au urmat arată, că din acest nor s'au deslănţuit apoi furtuni violente, cari au prefăcut cariera de patriarh a lui Ioan într'o tragedie.

Chemat în urma faimei de orator, Ioan dovedi curând constantinopolitanilor, că nu e numai orator, ci şi sfânt.

Indată la început reformă reşedinţa sa, scoţând din ea tot ce arăta lux şi dăruind săracilor preţul lucrurilor îndepărtate.

Inaintaşul său Nectariu, fostul senator, primise bucuros vizitele notabilităţilor dela curte şi din oraş, dăduse mese bogate, etc. Ioan nu primi pe nimeni şi mânca totdeauna singur.

Impuse clericilor respectarea disciplinei bisericeşti şi monahilor şederea în mănăstire, iar poporului întreg îi pretindea moravuri curate.

In schimb practica milostenia pe scară întinsă, folosind economiile realizate prin felul său simplu de viaţă pentru ajutorarea săracilor cu viaţă cinstită.

Intru toate îl ajuta arhidiaconul său credincios Serapion, egipteanul auster şi aspru, partizan decis al destituirii tuturor clericilor nevrednici şi al măsurilor extreme.

Prin măsurile disciplinare ce le luă, Ioan îşi făcu duşmani în cler.

Monahii iubitori de ieşirea din mănăstire se grupară în jurul arhimandritului, sirian de origine, Isaac, fondatorul primei mănăstiri în Constantinopole, carele fiind foarte popular de când profeţise, la 378, căderea împăratului Valens, dorea să iasă cât mai des în popor, şi nu-i plăcea măsura luată de Ioan, ca monahii să păziască şederea în mănăstire.

Printre episcopi şi-a făcut duşmani tocmai pe aceia, cari erau mai bine văzuţi la curte, prin aceea, că-i îndemna să steie mai mult în eparhiile lor, nu tot la curte, şi nu-i găzduia cu fastul, cu care-i obicinuise Nectariu. Unul din aceştia, Acaciu din Bereea, simţindu-se jignit de masa prea frugală, cu care l-a ospătat Ioan, i-a promis că-i va pregăti el lui Ioan un fel de mâncare, care să-i steie 'n gât. Şi s'a ţinut de cuvânt.

Prin mustrările necruţătoare cuprinse în celebrele sale predici în sfârşit îşi făcu Ioan duşmani foarte mulţi la curte, mai ales printre femei.

Toate aceste duşmănii mărunte prindeau putere prin gruparea lor în jurul duşmăniei cu mult mai periculoase a papei din Alexandria.

Teofil era duşman de temut prin faptul, că era înzestrat cu toate talentele politice şi cu toate avantagiile unei situaţii excepţional de favorabile. Avea autoritatea nediscutată în întreg Egiptul, nu numai între episcopii ţării, cari i se supuneau fără condiţie întru toate, dar şi în populaţia civilă. Egiptenii erau

făcuţi pentru tiranie. Le trebuia un şef de caracter absolut şi sfinţit, un faraon, care să aibă toată puterea şi toată răspunderea dealungul ambelor maluri ale Nilului. Dintre stăpânii politici nu putea nici unul juca acest roi, căci supremul funcţionar civil, pe lângă că nu era aşa de sigur şi stabil la putere, trebuia să calculeze totdeauna cu capriciile şefului armatei egiptene, ca şi acesta cu ale lui, şi aşa erau ambii slabi. Şeful bisericesc însă nu avea în coastă pe nimeni, era şef nediscutat în cele religioase. Prin bogăţia bisericii având bani la discreţie şi prin evlavia credincioşilor având devotamentul populaţiei, stăpânia şi în afacerile civile. In monahii foarte mulţi şi în vază în Egipt, patria monahismului, avea şi o armată la dispoziţie. Prin ei şi prin cler avea opinia publică alături de sine în orice împrejurare. Insuşi funcţionarul civil dacă ţinea la postul său, trebuia să-şi asigure protecţia faraonului bisericesc, căci guvernul imperial era departe şi arhiepiscopul Alexandriei avea braţ lung.

Teofil ştia să exploateze avantagiile situaţiei sale, având tact aşa de fin, încât ştia să întoarcă în favorul său şi situaţiile cele mai nefavorabile.

Nu-i putea ierta lui Ioan, că era antiohian, din dieceza în care se ţinuseră sinoadele cari destituiseră pe gloriosul său predecesor Atanasiu. Nu-i putea ierta mai ales, că a reuşit el, antiohianul şi omul fără legături, la scaunul ecumenic, când Teofil sprijinise candidatura unui alexandrin.

Il cunoştea pe Ioan ca pe entuziastul naiv al idealului creştin, care îşi punea în slujba acestui ideal geniul său oratoric, fără a-i impune vre-o rezervă dictată de calcul politic şi prevăzuse încă la hirotonirea lui, că temperamentul şi talentul său îi vor creia dificultăţi. Prin apocrisiarii [= ambasadorii] săi la Constantinopol îl ţinu sub observare şi pândia momentul, când să-i vie de hac. Momentul aşteptat îl aduse procesul monahilor „nitrici".

Spre sfârşitul anului 401 sosesc la Constantinopole monahii din pustiul nitric al Egiptului, per-

secutaţi de patriarhul lor Teofil sub pretextul că sunt origenişti. [In fruntea acestor monahi se aflau cei patru „fraţi lungi", numiţi aşa pentru statura lor. Unul din ei, Amoniu, a rămas celebru în amintirea Grecilor din patriarhia constantinopolitană, din cauza că trupul său, înmormântat în biserica dela „vila stejarului" de lângă Halkidon, făcu mult timp minuni].

Braţul lung al papei Teofil îi gonia dela anul 399 înainte din toate eparhiile din sudul şi orientul imperiului bizantin, căci nici un episcop nu risca să-şi atragă duşmănia arhiepiscopului Alexandriei dând adăpost celor declaraţi de acesta de eretici. La 401 se decid monahii nitrici să recurgă la ultimele refugii: dacă nici în capitala imperiului nu vor fi scutiţi de persecuţia patriarhului lor, atunci vor recurge la autoritatea civilă.

Sosiţi în Constantinopole declară lui Ioan, că nimeni nu vrea să-i primească de frica lui Teofil; dacă nu-i primeşte nici el, vor fi siliţi să pârască pe prigonitorul lor la tribunalele civile din capitala împărăţiei.

Ioan se afla în mare încurcătură. Doria pace în Biserică şi voia să evite procesul civil, dar de altă parte nu putea să se amestece în afacerile diecezei egiptene, deoarece aceasta se interzise în mod expres la sinodul al II-lea ecumenic, cu ocazia coordonării Constantinopolei cu Roma veche.

Consultă deci pe apocrisiarii lui Teofil şi cu aprobarea lor dădu călugărilor egipteni chiliile dela biserica învierii, să locuiască în ele. Pentru întreţinerea lor se îngrijiră câteva matroane evlavioase din capitală. Ioan le permise să asculte şi slujbele bisericeşti, nu-i admise însă la cuminecătură, ca pe unii ce erau excomunicaţi de patriarhul lor, dar scrise lui Teofil rugându-l să primească iar în bunele sale graţii pe monahii alungaţi.

Teofil nu-l ascultă, din contră: îl mustră că a primit plângeri dela monahii excomunicaţi de el, pe motivul că aceasta era interzis de canoanele din Niceea.

Nu se mulţumi însă cu atâta, ci voi să le ia înainte pribegilor în provocarea amestecului autorităţii civile, ca să apară el ca reclamant, în lumină mai favorabilă, fără să-i pese de scandal şi de prescripţiile Bisericii antice. Trimise la Constantinopole mai mulţi călugări, cu sarcina de a acuza acolo la tribunalul civil pe colegii lor pribegi de diverse crime.

Pribegii se apărară cu energie. Reuşiseră să obţină audienţă la împărăteasa şi cu ajutorul ei scoaseră dela împărat două porunci:

1. Cauzele aduse contra lor să fie judecate de prefectul pretoriului cu toată stricteţea, dar pe de altă parte

2. Teofil să fie citat la Constantinopole şi judecat de un sinod prezidat de Ioan, cel mai mare în rang între episcopii Răsăritului.

Executându-se porunca primă acuzatorii fraţilor lungi fură dovediţi calomniatori ordinari şi condamnaţi la moarte; apocrisiarii alexandrini abia putură obţine amânarea execuţiei până la venirea lui Teofil, care apoi schimbă cu greutate sentinţa lor în muncă în mine.

Teofil însă, deşi chemat prin porunca a doua împărătească, nu veni îndată. Până să vină el, mulţi din călugării acuzatori trimişi de el, muriră în temniţă. Nu veni, ci aştepta, ca împrejurările să-i devină favorabile, ca să poată lua lupta cu Ioan, ştiind că Ioan prin predicile şi rigorismul său cu cât trece mai mult timp, cu atât mai mulţi duşmani îşi face.

Ca să câştige timp, asmuţă contra lui Ioan pe venerabilul şef al Bisericii autocefale din insula Cipru, pe arhiepiscopul de Salamina, Epifaniu, mare anti-origenist. Acesta nu luă în seamă cei 90 de ani ce-i apăsau umerii, ci se îmbarcă pentru Constantinopole, să combată în Ioan Gură de Aur pe un periculos origenist. — Foarte nedreaptă acuză. Ioan era antiohian, centru foarte puţin origenist, unde Sfânta Scriptură se explica în sens literal,

fără alegorism. Apoi sfântul Ioan Gură de Aur nu propovăduia decât adevărurile simple, mai mult practice, ale religiei creştine, fără a-şi bate capul cu speculaţiunile metafizice ale teologiei savante, cari zămislesc uneori eretici. — Teofil însă îl convinsese pe Epifaniu dovedindu-i că Ioan a primit la sine pe monahii alungaţi de el ca origenişti, deci e origenist.

Sosind la Constantinopol Epifaniu refuză găzduirea ce i-o oferi Ioan, hirotoni un preot acolo, ca şi cum n'ar fi cine să hirotonească, apoi adună semnături contra lui Origen şi în fine convocă o mare adunare în biserica Sfinţilor Apostoli cu următorul program: va fulgera trei anateme: una contra lui Origen, alta contra monahilor nitrici, elevii lui, şi a treia contra lui Ioan, protectorul acestora.

La ora fixată pentru deschiderea adunării se şi prezentă bătrânul arhiepiscop la biserica Sfinţilor Apostoli. In pragul bisericii se izbi însă de un obstacol neaşteptat: figura sombră, întunecată acum şi de adânca tristeţe şi mâhnire pentru ceeace se făcea contra stăpânului său a asprului arhidiacon al lui Ioan, Serapion, ţinu loc de uşă închisă. Convingerea neclintită despre nevinovăţia stăpânului său, iubirea nemărginită faţă de el şi sinceritatea întregei înfăţişări a credinciosului servitor deşteptă în Epifaniu îndoieli cu privire la exactitatea informaţiunilor cari îl prezentaseră pe Ioan drept eretic. Cuvintele arhidiaconului îl luminară îndată şi-l făcură să înţeleagă că era să comită o enormă greşală. Tot aşa de repede şi impetuos, cum pornise spre Constantinopole, luă acum drumul spre casă, dar numai ajunse să-şi revadă patria. Bătrâneţele, oboseala campaniei, dar cu siguranţă şi amărăciunea, că se înşelase atât de grosolan şi de păgubitor, îl răpuseră pe drum. Prea târziu a înţeles că în entuziastele cuvântări ale lui Ioan străbate şi pâlpăie aceeaş flacără luminoasă a zelului fierbinte pentru aceeaşi credinţă curată ortodoxă, care îl mâna şi pe el însuşi la căutarea şi combaterea tuturor ereticilor. In urma sa însă rămânea la Constantinopole o atmos-

feră de bănuială, care putea fi folosită de duşmanii lui Ioan împotriva lui.

Altul în locul lui Ioan ar fi căutat imediat prin toate mijloacele să se asigure în faţa conflictului ce ameninţa să izbucnească, întărindu-şi situaţia la Curte. Departe de a avea această grijă, Ioan continua să tune de pe amvonul său contra viciilor celor puternici. Duşmanii săi găsiau în predicile sale, chiar unde nu erau, atacuri contra persoanelor dela curte, uneori chiar contra maiestăţii imperiale. Vorbind odată Ioan de Izabela, regina idololatră al lui Izrail, duşmanii săi pretinseră că insultă pe împărăteasa Eudoxia. O curtezană nobilă şi influentă, Eugrafia, i-a devenit duşmancă neîmpăcată în urma ascultării uneia din predicile sale, în care biciuia cu sarcasm pe cochele bătrâne. Motive similare nutriau şi ura contra lui Ioan a două doamne din elita capitalei: Castricia, văduva consului Saturnin, şi Marsa, văduva generalului Promotus.

Emisarii lui Teofil nu numai că răspândiau interpretările compromiţătoare ale predicilor lui Ioan, dar şi ţineau pe stăpânul lor în curent cu situaţia din ce în ce mai grea a lui Ioan. Când crezu Teofil, că s'a ajuns la saturaţie, porni spre Constantinopole, fără a ascunde, că merge să destituie pe arhiepiscopul Ioan. Spre acest scop, deşi împăratul îl chemase numai pe el singur, luă cu sine un întreg sinod de episcopi de ai săi, în număr de 28, precum şi mulţi bani şi felurite daruri de preţ.

Intr'o zi frumoasă de primăvară, în miezul zilei aruncă patriarhul alexandrin ancora în Cornul de Aur. Portul era plin de corăbii alexandrine; marinarii flotei annonare [= de aprovizionare cu grâne a capitalei] primiră cu aclamaţiuni voioase pe marele şef bisericesc al ţării lor, dând sosirii sale aspect triumfal. Debarcând trecu pe dinaintea Sfintei Sofii fără a intra în ea, prin faţa palatului arhiepiscopal fără a-l privi, şi se instală în palatul surorii împăratului Placidia. Ioan îl invită în palatul său, anunţându-i că a preparat sălaş şi pentru suita

lui. Teofil nu voi să-l vadă pe Ioan, nici să pună piciorul în bisericile lui. In schimb potrivi lucrurile la curte prin darurile, mesele şi intrigile sale aşa de bine, încât în decurs de trei săptămâni înlătură orice pericol de pe capul său propriu şi creiă lui Ioan o situaţie foarte incomodă. Toţi duşmanii lui Ioan se strânseră în jurul lui Teofil. Ţineau întruniri în casa Eugrafiei, adunând mărturii şi redactând acuzaţiuni în regulă contra lui Ioan.

Când socoti că şi-a preparat îndeajuns planul şi mijloacele de luptă, făcu Teofil o retragere strategică: trecu Bosforul şi îşi stabili cartierul în apropiere de Halkidon, în vila imperială „dela stejar", însoţit, în afară de episcopii aduşi cu sine din Egipt, de 7 episcopi din restul imperiului de răsărit, duşmani declaraţi ai lui Ioan, cum era Acaciu din Bereea, care spera să-l trateze acum pe Ioan cu gustarea amară ce-i promisese, sau Antioh din Ptolemaida şi Severian din Gabala, pe cari încă îi trimise Ioan de mai multe ori din capitală, unde li plăcea să piardă vremea, la eparhiile lor.

Era şi vremea să facă Teofil aceasta retragere, căci la Constantinopole se şi adunaseră în urma convocării imperiale vre-o 40 de episcopi din întregul Orient pentruca întruniţi în sinod aici sub prezidenţia patriarhului Ioan să-l judece pe Teofil pentru acuzaţiunile ce întroduseseră contra lui monahii nitrici. Aceştia erau mai mulţi decât episcopii din tabăra lui Teofil, dar numai cu vre-o cinci, în schimb însă instalarea lui Teofil într'o vilă imperială arăta, că el stă bine la curte. Intr'adevăr, Ioan primi ordin dela împărat, să treacă cu episcopii săi la Teofil, şi să ţină acolo sinodul de judecată. Aceasta nu era echitabil; acuzatul ar fi trebuit să fie obligat să se prezinte la judecător, nu judecătorul să meargă la el. Ioan îşi întemeiă însă refuzul de a merge la vila „dela stejar" pe canoanele sinodului II ecumenic din 381, cari interziceau patriarhului constantinopolitan de a se amesteca în chestii egiptene.

Teofil profită de refuzul lui Ioan interpretând că acesta nu vrea să-l judece, deci îl găseşte nevinovat şi îndată inversă rolurile chemând el în judecata sinodului său pe Ioan.

Cât stătuse la Constantinopole îşi procurase două acuzaţiuni lipsite de fond serios, dar provăzute cu toate formele legale, iscălite: una de călugărul Isaac, alta de un diacon cu numele Ioan, destituit de Ioan Gură de Aur pentru oarecare vină. Fiecare acuzaţiune enumăra o mulţime de puncte, dar care de care mai ridicole. Teofil le luă în serios şi somă pe Ioan să se prezinte la judecata sinodului său şi să se justifice. Contra acestei somaţiuni episcopii adunaţi la Constantinopole compuseră un răspuns foarte demn, declarând, că episcopul Alexandriei este încă tot în situaţia de acuzat şi că ei sunt gata să-l judece, fiind convocaţi pentru aceasta; că ei sunt mai mulţi şi din mai felurite provincii decât cei din jurul lui Teofil; în fine că au înaintea lor o epistolă prin care Teofil protesta contra celor ce vreau să se amestece în afacerile altei dieceze, pe ce bază deci vine el, egiptean fiind, să se amestece în administraţia bisericii din Constantinopole?

Nu se putea răspunde mai bine; sinodul constantinopolitan încă nu era stăpân peste sfântul iubitor de pace şi prea convins de nevinovăţia sa, pe care-l ocrotea. Deodată cu răspunsul sinodului Teofil primi şi o epistolă dela Ioan, prin care acesta declara, că, de dragul păcii, e gata să se lase judecat, dar de un sinod, din care vor fi excluşi duşmanii săi declaraţi: Teofil, Acaciu, Severian şi Antioh.

Sinodul invocase legalitatea, Ioan echitatea; Teofil nu ascultă nici de unul, nici de altul, din contră, folosi epistola lui Ioan ca dovadă, că acela recunoaşte culpabilitatea sa, numai compoziţia juriului o excepţionează; îi mai trimise deci o citaţie şi apoi procedă la judecarea lui în absenţă. Fură examinate câteva capete de acuzaţie, sentinţa contra lui Ioan fu întemeiată însă numai pe refuzul de a se pre-

zenta în fața sinodului de judecată. Ea pedepsea pe Ioan cu destituirea. Fu trimisă încă în aceeaşi zi [din Aug. 403] clerului din Constantinopole şi împăratului. Împăratului i se cerea să înlăture pe arhiepiscopul depus, totodată însă i se aducea la cunoştinţă, că între capetele de acuzaţie era unul care implica vina crimei laesae maiestatis — aluziunile oratorice la împărăteasa, — care trecea peste marginile competenţei bisericeşti, de aceea se lasă la judecata împăratului. Aceasta era egal cu a cere capul lui Ioan.

Împărăteasa nu primi rolul Irodiadei, deci se hotărî numai exilarea lui Ioan din Constantinopole. Lucrul acesta nu era tocmai uşor: nu că doar clerul ar fi opus vre-o rezistenţă serioasă; lucrat de patriarhul Alexandriei, acesta trecuse deja în cea mai mare parte de partea învingătorilor. Dar poporul ţinea cu arhiepiscopul, se agita, protesta cu sgomot: era de temut o răscoală. Aşteptară două-trei zile, apoi având a face cu un sfânt, care prefera să scoată poliţia din încurcătură decât să profite de mişcările populare, reuşiră să-l determine să se urce într'o corabie, care-l duse la Praenetos, în golful Nicomediei. Ioan nu înceta de a reclama alţi judecători.

A doua zi Teofil, Severian şi ceilalţi cutezară să se arete în Constantinopole. Teofil se puse să reaşeze în posturile lor pe toţi cei destituiţi de Ioan; Severian, care se pretindea orator, deşi vorbia cu accentul barbar al ţării sale, riscă a predica împotriva arhiepiscopului exilat. Aceasta îndrăzneală n'avu alt efect, decât exasperarea populaţiunii. Devenind atitudinea ei ameninţătoare, Teofil şi ai săi aflară de cuminte să treacă iar Bosforul; în urma lor se încinseră păruieli crâncene între constantinopolitani şi egiptenii flotei din port, iar apoi răscoala începu a vui în jurul palatului imperial. Eudoxia, până aci foarte mândră, se înfricoşă; un accident misterios [provocat, după Teodorit, de un cutremur de pământ], ce o surprinse în apartamentul său, o

decise. Făcu să se expedeze ordinul de a-l readuce pe Ioan şi îi trimise în grabă un notar cu o scrisoare prin care îl asigura pe arhiepiscop, că ea nu are nici o părticică de vină în atentatul comis contra lui.

Ioan se lăsă readus. Credincioşii săi îi ieşiră întru întimpinare: seara, când corabia îşi făcu intrarea în Bosfor, era înconjurată de o mulţime de bărci iluminate. Arhiepiscopul însă cu toate acestea nu voi să între în oraş; trebuiră să-l debarce în suburbiu, unde luă sălaş într'o casă de acolo a împărătesei. Voia să se respecte formele juridice pentru revenirea sa: a fost deportat în urma sentinţei de destituire dată de un sinod, tot un sinod să-l şi reintregeze. Cerea sinod nou.

Nu fu ascultat, căci răscoala devenia din ce în ce mai ameninţătoare; pentru a calma poporul, trebuia să i se redeie fără întârziere episcopul. Poporul nu voia să ştie de proceduri, de drept canonic, de nimic, el voia să asculte iarăşi predicile celui mai bun elev al lui Libaniu, şi Ioan sfârşi prin a-i face pe voie. Predicile ce rosti atunci oglindesc evenimentele prin cari trecea. „De ce să-mi fie frică?" zicea într'una din ele. „De moarte? Hristos e viaţa mea şi a muri mi-e câştig. De exil? Al Domnului e pământul şi tot ce-l umple. De confişcarea averii? N'am adus cu noi nimic în această lume şi nici nu putem lua din ea nimic cu noi. De ce să mă tem, dacă Hristos e cu mine?" [Rauschen, Patrologie 1926, p. 275]. In alta laudă credincioşia poporenilor săi, comparându-i cu soţia credincioasă a lui Avram: „Biserica mea mi-a rămas credincioasă. Faraonul de acum a vrut să mi-o ia, cum luase cel de altădată pe Sara [Gen. XII, 14—20]. Dar Sara a rămas şi de astădată curată, adulterii sunt blamaţi".

Poporul se linişti cu încetul, mai ales, că Teofil cu ai săi rămânea dincolo de Bosfor; totuşi unii vorbiau, că ar trebui să-l arunce în apă, să-l înghită marea, ca odinioară pe faraonul care urmărise pe Moisi.

Teofil îşi vedea între acestea, cu prudenţă, de necazul său: să împăca cu monahii nitrici. Ii chemă la sine, îi trată politicos, li făcu toate concesiunile, îi încărcă cu toate laudele şi exoperă dela ei retragerea pârei. Era timpul suprem, căci pe de o parte doi din şefii monahilor, Dioscor şi Amoniu muriră încă acolo la Stejar, iar pe de altă parte Ioan nu înceta să ceară mereu la curte un sinod serios de judecată şi în sfârşit i se făcu pe voie. Pe când se expediau însă scrisorile de convocare a sinodului, Teofil, puţin încântat de aceasta soluţie, se îmbarcă cu episcopii şi monahii săi şi plecă subit spre casă. O astfel de reîntoarcere nu-i făcea cinste: Alexandrinii îl fluierară la sosire.

Pentru a-i stinge ura contra lui Ioan nu prea exista alt mijloc, decât cel prea radical, ce e drept, preconizat de poporul din Constantinopole. Nu e mai puţin adevărat însă, că pentru a-i lua lui Ioan putinţa de a se compromite, ar fi fost nevoie a-i lua cuvântul. Două luni după întoarcerea sa din exil iar îi deveniră împrejurările nefavorabile.

In faţa Sfintei Sofii, la poarta palatului senatorial se inaugura o statue a împărătesei, cu jocuri sgomotoase şi desmăţate. Aceste serbări, prelungite mai multe zile în şir, fără considerare la apropierea Bisericii în care slujea şi predica Ioan, îi displăcură acestuia şi începu să predice contra lor. Aduse vorba de Irodiada şi Ioan Botezătorul; până la curte predica primi variante şi ajunse acolo într'o formă exagerată. Sensibilă cum era, Eudoxia luă foc şi pe când se adună în sfârşit sinodul cerut de Ioan, lumea află că acesta pierduse din nou graţia împărătesei. Episcopii adunaţi încă nu-i erau toţi favorabili; grupul lui Acaciu, Severian şi Antioh crescuse între timp cu episcopii de Tars, Cezareea Palestinei şi Ancyra. Celce ar fi putut să-l scape în orice împrejurare pe Ioan, patriarhul Antiohiei, Flavian, era prea bătrân pentru a-i putea fi de ajutor. Atitudinea guvernului da de gândit. Singurul partizan devotat cu totul lui Ioan era poporul din Con-

stantinopole, acesta însă prin manifestările entuziaste şi sgomotoase ale simpatiei sale îi dădeau aspectul, rău văzut la curte, al unui tribun al poporului, deşi el ţinea să fie numai episcop, dar episcop model. Când fură adunaţi toţi episcopii convocaţi, afară de Teofil, care se scuză, că alipirea prea mare a poporului său nu-l lasă să se despartă de el nici pe un moment, se constată, că partizanii lui Ioan sunt 42 de episcopi, duşmani însă mai mulţi. La început toţi comunicau cu Ioan, apoi însă exprimându-şi curtea neplăcerea faţă de aceasta, duşmanii lui Ioan se constituiră în tabără aparte şi declarară, că Ioan nu e episcop, deoarece canonul XII al sinodului antiohian din 341 prevede, că episcopul care a fost destituit, fie şi pe nedrept de un sinod, n'are voie să-şi reocupe scaunul decât după reîntegrarea sa în drepturi prin alt sinod; dacă o face, pierde scaunul. Prietenii arhiepiscopului îl apărau, zicând că el n'a fost destituit, sentinţa lui Teofil fiind nulă şi nevalidă, şi că nici nu şi-a reluat scaunul din voia sa, ci a fost silit prin forţa civilă, iar în sfârşit ei contestau chiar şi valoarea canoanelor antiohiene din 341 pe motivul, că au fost date de un sinod de arieni.

Curtea nu lăsă să se întrunească sinodul în regulă, ci organiză discuţii între cete de episcopi din ambele partide, însă aşa, ca în aceste discuţii să învingă duşmanii lui Ioan. Discuţiile acestea ţinură întreaga iarnă dintre anii 403 şi 404. In cursul lor soartea sfântului Ioan Gură de Aur se schimbă din rău în mai rău. Crăciunul trecù fără ca împăratul să vină la biserică: cei dela palat nu mai voiau să audă de Ioan. In două rânduri i se impuse arhiepiscopului arestul în casă. In noaptea Paştilor, când se adunau mulţimi enorme pentru botezul neofiţilor, clericii şi partizanii săi fură scoşi din biserici. In zadar încercară ei să se întrunească din nou în băile lui Constantin pentru a săvârşi acolo privegherea şi botezul. Năvăliră soldaţi peste ei şi sânge curse până în bazinurile din cari neofiţii abia îmbrăcaţi.

In dimineaţa următoare, a zilei de Paşti, fură siliţi partizanii lui Ioan să iasă din oraş şi să facă sfintele slujbe în câmp. Se înţelege că bisericile fură deschise pentru duşmanii lui, pentru curtea imperială şi pentru partea din populaţie care nu se asocia la protestele lui.

Intrase desbinarea în biserica din Constantinopole. După Paşti părea să fi intervenit un armistiţiu. Ioan era însă păzit într'una de credincioşii săi, cari se aşteptau la violenţe şi trebuiau să reprime tentativele de asasinat.

Văzând că, deşi dreptatea e de partea lui, numai cu cei 42 de episcopi ai săi nu poate rezista adversarilor mai numeroşi ajutaţi şi de curte, Ioan şi aderenţii săi hotărâră să ceară ajutor dela episcopii din imperiul roman de apus, cari nu puteau fi influinţaţi de Eudoxia şi de Teofil, deci puteau fi obiectivi şi drepţi. Ioan trimise deci curând după Paşti o deputaţie de trei episcopi cu scrisori din partea lui către episcopii cei mai puternici din imperiul de apus mai apropiat, anume către cei din oraşele Roma, Milano şi Aquileea. In aceste scrisori, păstrate de episcopul Palladiu în biografia lui Ioan, povestea Ioan cele întâmplate până în acel moment şi cerea ca episcopii apuseni să se declare pentru el, ca astfel cu voturile lor să majoreze pe adversari. Până să vină însă răspuns din Apus, duşmanii lui Ioan reuşiră să-l răpună.

La 9 Iunie 404, cinci zile înainte de Rusalii, episcopii Acaciu, Severian, Antioh şi Cyrin obţinură dela împărat ordinul de a pune capăt conflictului. Ioan se pretă încă odată la aranjamente menite să păstreze pacea publică. In ziua de 20 Iunie, fixată pentru executarea ordinului de exil, îşi luă rămas bun dela episcopii credincioşi lui, apoi dela iubitele diaconese Olimpia, Pentadia şi celelalte şi în sfârşit, lăsându-i pe toţi cu lacrimi în ochi, ieşi din Sfânta Sofia pe o uşă din dos.

In timp ce îl transportau peste Bosfor, se răspândi vestea plecării sale prin mulţimea care asalta

biserica pe din afară şi o tixea pe din lăuntru. Se produseră încăierări între partizanii păcăliţi şi adversarii triumfători. In cursul acestora tronul episcopal luă foc, după aceea şi alte părţi ale Bisericii; în câteva minute splendida biserică fu prefăcută într'un rug imens de jăratec. Palatul Senatului, vecin cu Sfânta Sofia, luă şi el foc; în trei ore incendiul mistui cele două monumente şi toate casele din vecinătate. Atunci pieriră muzele dela Helicon, aduse din Grecia pe vremea împăratului Constantin cel Mare, şi multe alte capo-d'opere ale artei antice cari împodobeau Senatul. Se 'nţelege, că incendiul fu pus în vina partizanilor lui Ioan, numiţi deja ioaniţi.

A opta zi după exilarea arhiepiscopului Ioan, i se alese urmaş în persoana octogenarului preot Arsaciu, fratele fostului arhiepiscop Nectariu, care avea meritul de a se fi distins ca adversar al lui Ioan.

Sfântul Ioan, la început oprit în Niceea, i se designă ca loc de exil orăşelul Cucusa, în munţii Anti-Taurus, în Armenia. Fu escortat acolo cu foarte puţină menajare; pe drum avu de suferit din cauza asprimei şi răutăţii foştilor săi colegi, episcopii de Ancyra şi Cezareea. In schimb cucuzenii în frunte cu episcopul lor îl primiră bine.

Cu toată depărtarea mare şi drumurile rele şi pline de primejdii, Ioan putu în Cucusa nu numai să întreţină vasta corespondenţă ce ne-a rămas dela el din acest timp, dar şi să primească multe vizite ale admiratorilor săi şi să desvolte activitate binefăcătoare.

Fostul său diacon Martiriu scrie despre aceasta activitate [M. Gr. 47, p. XLIII]: „A răscumpărat mulţime de suflete din mâinile barbarilor cu mijloacele puţine şi sărăcăcioase ce-i stăteau la dispoziţie, pe altele le-a răpit din cursele diavolului cu ajutorul elocvenţei pe care şi-o datorea ostenelei sale şi darului divin; pe alţi exilaţi îi nutrea din darurile ce le primea dela protectoarea sa Olimpiada, văduva lui Nebridiu spre acest scop; a întemeiat chiar şi

o mănăstire pentru locuitorii acelor ţinuturi, obicinuiţi să trăiască numai din ucideri şi tâlhării; — toate acestea mutară în scurt timp toată Antiohia la dânsul».

La Constantinopole, împărăteasa muri în acelaş an [404], când fu exilat Ioan, iar Arsaciu în anul următor, totuşi nimic nu se mai schimbă. Soartea lui Ioan era pecetluită. Lui Arsaciu i se rândui ca urmaş Atticus [405—425], om energic şi capabil, care începu răsboi de exterminare contra partizanilor lui Ioan. Mulţi dintre aceştia, mai ales episcopi, fugiră în Apus şi făcură propagandă printre colegii lor de acolo pentru sărirea în ajutorul sfântului nedreptăţit.

Episcopii apuseni, convocaţi în sinod de împăratul de apus, Onoriu, se adunară în mare număr la Roma şi sfântul Martiriu [o. c. p. XLIV] povesteşte că erau atât de porniţi a lua apărarea lui Ioan, încât toţi voiră să plece în aşa mare număr şi cu atâta cheltuială la Constantinopole, ca să intervină acolo în favorul păcii, dar pe urmă se mulţumiră a trimite la împăratul de răsărit [Arcadiu] o deputaţiune constând din cinci episcopi apuseni aleşi cu decret sinodal şi doi preoţi din Roma, cărora li se mai alăturau patru dintre episcopii ioaniţi cari se refugiaseră din imperiul de răsărit în Italia, între ei şi Palladiu, care a scris apoi biografia sfântului Ioan Gură de Aur [M. Cr. t. 47]. Deputaţiunea ducea spre Constantinopole epistole din partea împăratului de apus Onoriu şi din partea episcopilor din oraşele mai de seamă ale împărăţiei apusene, ca Roma, Milan, Aquileea şi altele, cari conţineau cererea de a se convoca un sinod mare la Tesalonic pentru revizuirea procesului patriarhului Ioan.

Deputaţiunea fu luată prizonieră îndată ce păşi pe teritorul imperiului de răsărit, fu târâtă până aproape de Constantinopole, la castelul din Atyra; acolo i se luară epistolele, iar membrii ei fură mal-

trataţi şi apoi cei latini expediaţi îndărăt, cei greci ioaniţi în exil.

Astfel prietenii lui Ioan fură reduşi la neputinţă, şi tot ce putură să-i facă, fu a întreţine cu el corespondenţă, în care să-i arete simpatia şi să-l mângăie. In curând însă şi aceasta corespondenţă, şi mai ales vizitele ce curgeau, în special din Antiohia, neîntrerupt la Cucusa [o bucată de vreme petrecu Ioan la Arabissos, Cucusa fiind pradă incursiunilor Isaurilor], sfârşiră prin a nelinişti pe prigonitorii lui Ioan. Porfiriu al Antiohiei [acesta urmase printr'o lovitură pusă la cale de duşmanii lui Ioan lui Flavian, mort la 24 Sept. 404] şi Severian al Gabalei obţinură ca victima lor să fie depărtată. I se designă loc nou de exil: fu expediat spre Pitius [Pitylis], localitate aşezată pe malul Mării Negre, la poalele munţilor Caucaz, departe atât de căile de comunicaţie, cât şi de lumea civilizată. Nu mai ajunse acolo. Era mânat cu brutalitate prin munţii Pontului, fără considerare la cei 60 de ani ai săi şi la infirmităţile trupului său mic şi delicat. Sălaşele de noapte le alegeau escortatorii săi în sate mici, lipsite de confort, trecându-l grăbit prin oraşe, unde ar fi putut găsi oarecare uşurare. Aşa se întâmplă că îşi dormi ultima noapte într'o capelă din apropierea satului Comana, dedicată unui martir local, sfântul Vasilie. In vis îl văzu pe acest sfânt, chemându-l să-i facă plăcerea întâlnirii dincolo a doua zi. De fapt, dimineaţa îi fu mai rău ca nainte. Cu toate plângerile sale, gardienii îi pretinseră să porniască la drum şi zoriră plecarea. După cale de câteva mile însă bietul arhiepiscop era în aşa hal de slăbiciune, încât însoţitorii fură siliţi a-i permite reîntoarcerea la capela mică a sfântului Vasilie. Murì în aceeaşi zi. „Slavă lui Dumnezeu întru toate" fură ultimele cuvinte ce ieşiră din gura lui de aur.

[După Duchesne]. Dr. ŞT. LUPŞA.

O LUPTĂ ÎNTRE PREDICĂ ŞI CAZANIE.

Prin „regulaţia" parohiilor ortodoxe din Ardeal, săvârşită la sfârşitul veacului XVIII-lea, în parohia Câmpeni din Munţii apuseni au rămas în fiinţă numai două posturi de preoţi. Unul era ocupat de preotul Vasile Motora, iar al doilea de fiul său Nicolae Motora. Dintre aceştia Vasile purta şi slujba de „nameznic", adecă vice-protopop pentru cele şapte parohii Gura Negri, Gura Altarului, Arada, Gârda-de-jos, Gârda-de-sus, Lăpuş şi Lăzeşti, din sus de Câmpeni, aparţinătoare protopopiatului cu centrul în Baia-de-arieş, unde era protopop Iosif Ighian.

In luna Maiu 1832 moare preotul nameznic Vasile Motora. Protopopul Ighian face la 22 Maiu raport, iar episcopul Vasile Moga porunceşte protopopului cu ordinul Nr 354 din 15 Iunie: „ca să nu pătimească poporenii în cele duhovniceşti scăderi şi deodată şi poruncile I. C. Gubernium cu acuraţie şi fără întârziere să se poată duce în vig, să faci candidaţie după rânduelile prea înalte atât de paroh cât şi de nameznic în locul reposatului, în care să se pue şi reglement — capelanul Samoil Corcheş, pe care şi de către tistia locului întărită să o aşterni încoace".[1]

Protopopul chiamă pe ziua de 27 Iunie pe toţi preoţii la Câmpeni, ca să aleagă nameznic, „iară care prin ceva cuvioase pricini nu ar putea fi de faţă să-şi trimită în scris votul său". Protopopul aminteşte că va fi „în candidaţie" părintele capelan de oaste Samoil Corcheş şi Nicolae Motora şi încă unul dintre preoţi", pe care îl vor vrea dânşii.[2]

[1] Ms. 683 Colecţia aut. [2] Ms. 689.

Preoţii aleg cu unanimitate pe Nicolae Motora de nameznic tractual, iar episcopul Vasile Moga aprobă alegerea la 15 Iulie 1832.[1]

Rămâne să se întregească şi postul al doilea de paroh. Cauza aceasta întimpină însă mari dificultăţi. Familia Corcheş şi Popovici poartă o duşmănie neîmpăcată lui Motora, pentru căderea lui Samoil Corcheş dela nameznicie şi fac preotului nesfârşite mizerii. Motora intenţionează să pună în postul al doilea de paroh pe ginerele său, diacul Ioan Patiţa. Roagă atât pe episcopul cât şi poporul din comună ca să-l primească.

După aproape doi ani de frământări, în sfârşit la începutul anului 1834 se face alegerea parohului al doilea. Cu acest prilej se face mare gălăgie. Partida contrară preotului strigă în biserică în faţa protopopului, că lor nu le trebue popă de ţigan.[2] Poporul însă alege cu majoritate de voturi pe candidatul Ioan Patiţa. Corcheşeştii şi Popoviceştii îl acuză la guvern, că nu este vrednic să fie preot în Câmpeni.

Patiţa, cum arată decretul lui de numire, a terminat cu distincţie şcoala „normalicească" şi cursul teologic, ştie ungureşte, are casă proprie în Câmpeni, n'a fost excepţionat nici de autorităţile judeţene, nici de forurile dominiului Zlatnei, nici de protopop, episcopul deci îl recomandă guvernului spre întărire. Guvernul îl întăreşte la 7 Aprilie 1834[3] şi Patiţa îşi ocupă postul la 12 Iulie 1834.[4]

Patiţa îşi dă seama serios de chemarea sa şi se dovedeşte preot harnic şi conştienţios. Lucrurile se liniştesc până când moare preoteasa lui Patiţa şi el rămâne văduv cu cinci copii. Socrul său, Nicolae Motora, om bogat, cu mai multe case, o moară şi pământuri în Câmpeni, se simte deslegat de obligamentele familiare faţă de dânsul şi averea sa este pe încetul acaparată de ceilalţi copii ai lui.

[1] Ms. 690. [2] Ms. 712. [3] Ms. 709. [4] Ms. 710.

Patiţa văzându-şi copiii despoiaţi de dreptul de moştenire, se răceşte faţă de socrul său.

Pe lângă aceasta mai intervine faptul că în anul 1840 un scaun femeiesc din biserică devenit vacant este atribuit de ctitori soţiei lui Dandea Iunuţ, care îl plăteşte cu 262 fl. plus 75 fl. promişi ulterior. La acest scaun avea pretensiuni şi preoteasa lui Nicolae Motora. Protopopul aprobă hotărârea ctitorilor. Preoteasa însă rupe încuetoarea de pe scaun şi îl ocupă cu forţa.

Intâlnindu-se Dandea Iunuţ cu Morariu Samuil, alt ginere al pr. Motora, în piaţa Abrudului se încaieră la bătae şi Dandea scăpă din mânile lui Morariu cu ajutorul ungurilor din Abrud.[1]

Pricina aceasta este exploatată de Corcheşeşti şi Popoviceşti împotriva pr. Motora şi la duşmănia împotriva acestuia se alătură acum şi Dandea Iunuţ şi Patiţa Ion, ginerele preotului.

Inverşunarea se înteţeşte. Pr. Motora caută să se răsbune mai ales faţă de Patiţa, care îi era mai aproape, fiind şi el preot.

Patiţa după instalarea sa în postul de preot începuse să cetească el cazania, comandase predicele lui Petru Maior şi cetea şi din acestea, ba începuse să ţină şi predici libere, pregătite pe fişe de hârtie.

Cu consimţământul ctitorilor şi-a făcut în 1840 un amvon special în biserică, un „predicalosec", de unde îşi rostea predicele.

Pr. Motora, între altele, s'a legat şi de acest lucru, declarându-l eretic şi a oprit pe Patiţa dela asemenea predici. Acesta neluând în seamă opreliştea, a continuat cu predicele. Atunci feciorul pr. Motora, diacul Ion Motora, a făcut scandal în biserică, în ziua de Crăciun 1841, zădărnicindu-i predica. Patiţa s'a supărat şi n'a mai voit să ţină nici o predică.

---

[1] Ms. 737—742.

La 28 Decemvrie 1841 ctitorii Corcheş Nicolae şi Popovici Iosif arată această întâmplare protopopului Ighian, plângându-se împotriva pr. Nicolae Motora:

„Cu mare aplecăciune ne rugăm de Dta să te milostiveşti a ne hotărî ceva în lucrul mai înainte aşternut la Dta, de ai putere, de nu să ne dai paş la mai înaltele locuri. Văzând că Sfinţia sa părintele Nicolae nu-i supus nici la o poruncă a Dtale, ba încă tot mai tare ne ameninţă. Dacă am închis jăţul cel de price ca să nu şadă nici o parte în el nici alta, după porunca Dtale, cinstita preoteasă au rupt încuetoarea de pe jăţ cu mare sunet supt dumnezeiasca slujbă.

Ai poruncit la cinstiţii preoţi ca predica să o spue acelor la care o vor da Dumnealor, dacă din ceva pricină Dumnealor nu o vor putea spune. Vedem că acea poruncă încă o au pus (păr. Motora) deoparte ca un vas rău ce nu-i de trebuinţă, că copilu popii, ca cel mai întâi sfeşnic luminătoriu în beserica noastră nu 'nceată, precina în ziua Naşterii Dlui, după dumnezeiasca liturgie părintele Ioan s'au suit în predicalosec să ne predicăluiască, precum şi la alte praznice cu mare dragoste am ascultat. Dar acuma n'am avut acela noroc, fiindcă fecioru părintelui Nicolae cu cea mai mare strigare au început a spune căzanie din strană, de unde părintele Ioan au fost silit a tăcea. Batăr că vreo 2—3 oameni or zis cătră fecioru popii să îngădue să spue părintele Ioan, tot nu s'au sfiit mâind mai nainte. A doua zi mai frumos teatăr au făcut fecioru popii, cântând „să se umple gura noastră de lauda ta Doamne", s'au înecat. De unde pornindu-se asupra lui Dandea Iunuţ au luat mineiul şi au vrut să'l lovească în cap zicându-i: „na cântă tu". La care lucru păr. Nicolae din altariu au poftorit vorba să cânte Dandea. Aceasta n'au fost destul, dacă s'au gătat dumnezeiasca liturgie, au ieşit păr. Nicolae în dvera împărătească şi au început a intărâta poporul asupra noastră....."

Tovarăşii lui Patiţa, probabil cu ştirea şi consimţământul lui, fac la 22 Februarie 1842 o arătare către episcopul V. Moga, în care se plâng împotriva lui Patiţa, că dela Crăciunul trecut n'a mai rostit nici o predică în biserică:

Măria Ta Doamne Episcoape![1]

Cu mare umilinţă ne rugăm să te milostiveşti a ne asculta jalba noastră care o aşternem la mila Măriei Tale precum noi până acum am fost mulţămiţi cu părintele Ioan Patiţa fiindcă mai nainte de a-l dobândi în biserica noastră or fost multe obiceiuri vechi, precum duminecile şi praznicele când se cetia cazania cea veche şi şi aceea împărţită, şi cu jojot (?) mare umblau oamenii sărutând icoanele supt căzanie. De altă parte un titor strângând bani pe seama bisericii, ba cei mai mulţi oameni ieşau din biserică afară. Dar parohul nostru cest tinăr au mijlocit de s'au cumpărat în biserica noastră predicile lui Petru Maior din care cu mare râvnă au început a ceti poporenilor, ba şi dearostu după stările împrejur a face predicaţie şi la ascultarea aceştia pe toţi i-au supus, cât până când ne învăţa nici o mişcare nu era între oameni. A căruia râvnă văzând noi am făcut o catedra, de unde învăţând să'l poată toţi auzi şi înţelege. Acum dela Crăciun nici măcar odată n'au vrut a ceti vreo predică nici pă carte nici fără carte. Nu ştim din ce pricină. Adevărat acum iar s'au luat înainte Păucenia care se ceteşte de nişte copii care nici ei nu înţeleg ce cetesc, nici ascultătorii. Noi ştim cu adevărat că a învăţa e datoria preotului fiindcă noi îl scutim şi din sudoarea noastră trăeşte şcoala la noi şi biserica. Noi ne rugăm să te milostiveşti pe zisul paroh Ioan a-l trage la răspundere şi a-i porunci să-şi facă şi plinească datoria, să ne înveţe. Şi aceasta ne rugăm ca însuşi M. Ta să'l întrebi, nu prin protopopul ca să nu se mai ostenească pe acolo, că postul mare soseşte şi avem (lipsă de dânsul). Câmpeni 1842 (22 Febr.). Paladie Constantin, Popovici Iosif, Corcheş Nicolae, Dandea Iunuţ.

Patiţa însuşi merge la Sibiu, expune situaţia episcopului, iar acesta la 10 Iulie 1842 îi dă la mână o adresă către Motora: „cu acea rânduială să tragă la dare de seamă pe jeluitul preot Ion Patiţa şi răspunsul ce'l va da întru mântuinţa în scris să'l trimiţă încoace [la Sibiu]".[2]

Patiţa ştiind că Motora acum va perverti adresa episcopului, desface plicul şi aşa desfăcută predă hârtia episcopească lui Motora.

[1] Ms. 705. [2] Ms. 705 dos.

Motora aduce acuza ctitorilor în biserică, o ceteşte în faţa poporului „tâlcuindu-o pe dos" şi aducând grave jigniri lui Patiţa. Acesta nu aşteaptă să fie provocat să răspundă, cum era ordinul episcopului, ci la 2 Septemvrie 1842 scrie lui Motora următoarele:

Cinstite Părinte nameznic şi al meu dulce socru!

Impărtăşindu-ţi-se cu milostivire dela P. Lum. Scaun Ep. la 10 Iunie a. c. inştanţia curatorilor bisericii noastre asupra mea dată cu acea milostivă rânduială ca să mă tragi la răspundere, iară Domnia Ta n'ai urmat înalta rânduială episcopească, ci ai poruncit să se cetească în S. biserică tâlcuindu-o pe dos poporului. Stând în dvera cea mare după săvârşirea sf. slujbe fiind îmbrăcat în toate odăjdiile preoţeşti ai zis către norod că „părintele Patiţa nefiind teolog nu'i slobod să predicăluiască şi eu nu'l voi îngădui să predicăluiască până va aduce testimonium dela vlădica, că păr. Patiţa vrea să vă strice legea, că nu spune sărbătorile şi că inştanţia e scrisă de fratele lui cu al lui sfat" (măcar că auzişi că ctitorii ţinură inştanţia în cuvânt că e scrisă de unul dintre dânşii, Corcheş Nicolae, a căruia iscălitură e mai din jos) şi alte defaimări mai multe. Şi toate acestea auzindu-le am răbdat tăcând, precum bine şti, dela un viţeprotopop prea mult. Feciorul Dtale Ianoş mai de multe ori în Sf. Altariu s'a sculat cu larmă asupra mea şi odată înaintea poporului subt curgerea sf. liturgii publiţe zicând: nu vei mai predicălui în ziua Crăciunului (25 Dec. 1841). Suindu-mă în catedră şi începând a învăţa poporul feciorul Dtale începu a ceti pe căzania cea bătrână în strană şi eu fusei silit a tăcea în catedră, ce nu s'au mai auzit în tot clerul. Acestea toate pentru ce au fost? Doar am vătămat cu învăţătura mea (foarte rar fără carte) persoana Dtale, religia sau moralul poporului? Ba nu! Că dacă aş fi vătămat pe cineva atunci după deregătoria pe care o porţi m'ai fi dojenit şi neascultându-te m'ai fi arătat la mai marii noştri. Ci acestea s'au făcut toate ca prin ele să pierz autoritatul şi dragostea poporului care am fost câştigat-o, şi prin degradaţia mea să înainteze feciorul Dtale. Ci aduţi aminte ce nume mare purtăm: „lumina lumii" „sarea pământului" „povaţa orbilor". Dta puteai încunjura acel scandalum

care nu ştiu trăi-vom să le putem vindeca. Poţi şi acum să le vindeci pe toate şi să nu mai îngreuiezi pe P. L. Scaun Ep. care în veacul acesta e însărcinat cu alte lucruri mai grele a naţiei întregi şi a clerului nostru. Insă de vei vrea să aşterni acest lucru la P. L. Sc. Ep. cu adâncă aplecăciune îmi iau îndrăsneală a răspunde că, măcar că datoria mea cea de căpetenie e a învăţa şi „vai mie de voi tăcea" între aceste împrejurări am fost silit a tăcea dela sfârşitul anului 1841 şi încă voi tăcea (cu a inimii durere) până când se va milostivi P. L. Sc. Ep. cu o deplină putere a mă întregi spre acel sfârşit ca autoritatul şi cinstea preoţească să se aducă la loc. Alt mijloc (la) învăţătura mea nu va folosi nimica. Topanfalva 2 Sept. 1842. Ion Patiţa al 2-lea paroh neunit la Câmpeni.[1]

La 12 Septemvrie 1842 Motora raportează episcopului următoarele:

„Măria Ta Doamne Episcoape.

La jalba dată dintru acest an 1842 Febr. 22 precum dela scaunul Ep. mie trimisă la 10 Iulie a. c. ca poruncindu-mi-se să trag pe jeluitul preot Ion Patiţa la răspundere care răspuns cu mâna sa l'au dat, la care Scaunul Ep. bine'l va vedea, cetindu-se obştii instanţiă dată de C. titori cu numele Paladie Constantin, Popovici Iosif, Dandea Ionuţ, cumnat popii. Care cu îndemnul păr. Ion Patiţa s'au făcut, la care fiind scriitori fratele popii. Fiindcă la biserica aceasta până în anul acesta, de când s'au făcut biserica aceasta până acuma de vr'un an încoace n'au avut obştea nici o turburare, fiind destuliţi cu cărţile Sf. biserici. La biserica noastră până acum n'au fost nici o vrajbă ci toţi au fost mulţumiţi. Că la biserica aceasta se află cărţi de tot feliu, mai ales de învăţătura obştii. Avem Eleminiat, Mărgărit, Căzania după sf. Evanghelie, Predicele lui Petru Maior. Aşa dară părintele Ion de un an încoace, făcându-se predicalosec în biserică din îndemnul titorilor mai sus scrişi, Domnia Sa nu vrea a lua cărţile mai sus scrise, să propoveduiască poporului, ci numai câte un pic de hartie scrisă de dânsu, da nu din sf. Evanghelie sau din faptele apostolilor, ci numai însuşi din gândul lui propovedueşte. De care cu mare umilinţă se

[1] Ms. 706.

roagă obştea de mila Mării Tale să iae cărţile bisericii înainte, să spue poporului, dar nu din fabule, din care vine rîs în biserică. Dar rugându-ne de mila Mării Tale aceasta rânduială făcută dela Sc. Ep. nu atunci primindu-o, ci mai întru târziu despeceluită din mâna Dlui Părinte o am primit. 12 Sept. 1842. Nicolae Motora, paroh şi nameznic".[1]

In vremea aceasta vine la Câmpeni şi protopopul Ighian în vizitaţie canonică „spre luarea sămădaşului". Văzând pricina iscată în jurul predicelor şi luând în seamă faptul că prin ridicarea amvonului s'au desfiinţat câteva scaune „de mare preţ", protopopul dă poruncă lui Motora să ridice amvonul şi să-l mute în alt loc, între bărbaţi şi femei „pe mâna stângă în corn ca să fie spre auzirea tuturor".[2] Dar Motora se teme de ctitori şi credincioşi şi lasă amvonul pe loc, mai ales că Patiţa nu mai predica.

Nu ştiu dacă protopopul a făcut sau nu vre-un raport episcopului în această chestiune. Episcopul îi trimite însă la 20 Decemvrie 1842 cele trei acte, arătarea titorilor, răspunsul lui Patiţa şi al lui Motora, fără a-l îndruma în special să facă anchetă, ci le însoţeşte cu aceste sfaturi:

„Trei dărabe de hârtie

să trimit aici Frăţiei Tale, din care vei vedea Fr. Ta ce scriu trei rânduri de oameni pentru rândul predicăluirii în sf. biserică. Noi lăudăm râvna cea sfântă a părintelui Patiţa, sârguindu-se a propovedui de rost, dară totuşi am vrea, dacă ne-ar trimite nouă încoace Frăţia Sa o propoveduire de acelea ce scrie şi propovedueşte în biserică, ca să vedem şi apoi am şti ca să mai spună au să nu mai spună fără carte. Noi aici la capelă (în Sibiu) tot din carte cetim, numai atâtă schimbăm că odată cetim din predică, altădată cetim in loc de predică sinaxariul sfântului, altă dată câte o paremie şi câte odată câte o evanghelie şi câte un apostol, care socotim că cuprinde ceva în sine mai de lipsă pentru ştiinţa poporului. Aceste schimbări le facem şi pentru aceea ca să nu se urască poporenilor tot cu un feliu, adecă varietas delectat

[1] Ms. 707. [2] Ms. 715.

Apoi şi aceasta încă avem aici obiceiu de cetim în loc de predică foarte puţintel, din pricină că noi aşa socotim, că sf. slujbă de Dumineca cu utrenie dimpreună nu-i alta fără tot predică. Adecă la psalmii de dimineaţa se spune că jurământul cum e slobod când jurăm asupra mincinoşilor, adecă „lăudase-va tot cel jură întru el că au astupat gura celor ce grăesc nedreptăţi", apoi zice „iată acum ce e mai bun sau mai frumos decât a lăcui fraţii împreună". Mai predică ca aceasta dacă s'ar ţinea, n'ar mai fi şi nu numai fraţii, dar şi socrii cu ginerii încă ar fi bine şi frumos dacă s'ar avea bine. (Aluzie la pricina între Motora şi Patiţa). „Cei ce urăsc Sionul ruşina-se-vor dela Domnul", adecă oamenii cari se sfădesc în biserică aceia-s ca şi când ar urî Sionul şi n'ar avea omenie dela Domnul. Adecă numai atâta aveam cu acestea să spun, că de au mai fost vre-un sfânt, sfânt şi înţelept, acela au fost cu mult mai sfânt, decât cela care au zis: că dacă moare preoteasa preotului să nu se mai însoare, mai bine arză până va trăi aici. Iară Sfântul acela care au alcătuit slujba bisericii noastre acela aşa o au alcătuit, ca să fie predică dela început până la sfârşit toate cuvintele ca şi când ar fi ştiut că vor fi mulţi preoţii, cari nu vor şti să facă predici. Pentru aceea noi aici numai puţinel cetim în loc de predică, tot cam altele şi altele, ca să le fie drag oamenilor a le asculta.

Atâta am mai putea zice, că păr. Patiţa îi mai tinăr decât socru său şi socru său îi mai mare în biserică şi cu nameznicia şi este tipic anume despre aceea, că cine să grăiască în biserică, să ia binecuvântare mai întâi dela cel mai mare, că de nu calcă peste tipic. Am zice că Patiţa ştie mai multe, dar şi socrul său încă au învăţat cursul de 6 luni tocmai aşa de bine ca şi părintele Patiţa. Sibiu 20 Dec. 1842. Ep. V. Moga."

Protopopul stă pe loc şi aşteaptă să vadă cum se vor desvolta lucrurile. Patiţa dupăce un an întreg n'a mai predicat, ia hotărîrea eroică să continue cu predicile, urcă din nou amvonul şi cuvântul lui începe să răsune din nou în biserică, tot ca şi în trecut, din cărţile lui Petru Maior şi de pe foile de hârtie pregătite de dânsul.

[1] Ms. 715.

Poporul se vede mulţumit, căci nu reacţionează. Motora îi dă pace, dar începe să făurească planul, de a-şi face preot pe fiul său, diacul Ion Motora. Şi pentru aceasta avea nevoie de linişte în sat şi de a-şi câştiga cât de mulţi aderenţi. În primăvara anului următor 1843, crezând că situaţia îi este destul de prielnică, Motora cere guvernului să-i facă feciorul preot. Adversarii simt şi trimit un protest direct guvernului din Cluj şi altul Consistorului, că lor nu le trebue pe Ion Motora, deoarece e gângav şi nu prea aude. Guvernul cere în 17 Iulie 1843 informaţii dela episcopul. Acesta chiamă pe Ion Motora să-l vadă şi îl dă în seama asesorilor Petru Bădilă şi Ion Panovici să-l examineze. Aceştia constată la 12 Dec. 1843 că „nu se poate zice că protestaţia n'ar fi adevărată". Cu toate acestea ei ar fi aplicaţi să-l admită la preoţie, dacă n'ar exista ordinul că „feciorii preoţilor nu pot fi preoţi până trăiesc părinţii lor". De altă parte în Câmpeni sunt numai două posturi de preoţi. Ei trimit băiatul acasă să mai aştepte.[1]

Motora nu renunţă la planul lui şi urgitează rezolvarea cauzei la Guvern. Acesta cere la 27 Martie 1844 din nou informaţii şi raport dela Episcopul, care la rândul lui trimite adresa guvernului la protopopul urgintând raport.[2]

Protopopul de bună seamă a fost „bine pregătit" de Motora. Concipiază acestuia un raport către sine, în care arată că acuzele sunt minciuni, precum şi faptul că este bătrân şi cere ca Ion Motora să fie preoţit, dacă nu ca paroh, cel puţin capelan personal. Protopopul face apoi raport Episcopului sprijinind cu toată căldura cauza lui Motora. [Maiu 1844]. Patiţa prevede rezultatul şi cere să se împartă comuna în două parohii.[3]

Venind apoi la Câmpeni „spre luarea sămădaşului", protopopul cu simpatiile înclinate spre Motora, vede amvonul tot la locul de până aci şi dă

---

[1] Ms. 837. [2] Ms. 698, 699. [3] Ms. 708.

din nou ordin ca să fie mutat în locul indicat de dânsul, între femei şi bărbaţi.

Patiţa nu se execută, iar bătrânul Motora nu îndrăsneşte să pună mâna pe amvon, având mare interes să-şi vadă feciorul preot. După multe frământări în sfârşit îşi vede planul realizat. Ion Motora este aprobat de guvern să fie hirotonit, dar numai în calitate de capelan personal. Episcopul îl hirotoneşte şi Ion Motora intră în slujba bisericii la 20 Februarie 1845.[1]

Tânăr şi dârz şi satisfăcut de acest succes se vede ajuns în situaţia să dea lovituri de răzbunare lui Ion Patiţa. După prima liturghie săvârşită de dânsul în biserică la 4 Martie 1845, Ion Motora trimite lui Patiţa numai a patra parte din venitul dela altar, călcând ostentativ uzul de până aci după care venitul se împărţea între cei doi preoţi în părţi egale, ceeace poruncise şi protopopul cu ocazia întroducerii lui Ion Motora în serviciu. Tot cu acel prilej protopopul îi ameninţă că de nu se vor împăca, va împărţi parohia în două.[2]

Ion Motora repetă însă prescurtarea lui Patiţa dela venitul altarului şi în sărbătorile Paştilor. Se naşte pricină mare în biserică. Motora îi strigă lui Patiţa „ţigan şi tâlhariu", iar Patiţa lui Motora „mut şi bolând".[3]

Patiţa se plânge la 20 Aprilie protopopului şi cere din nou împărţirea parohiei. Ion Motora recunoaşte că a împărţit venitul altarului în patru părţi, dar se scuză că aceasta a făcut-o la ordinul bătrânului Nicolae Motora, în calitate de vice-protopop.[4]

Protopopul vine în 22 Aprilie şi dojeneşte pe Motora ameninţând cu împărţirea parohiei.

Ion Motora însă la 1 Maiu 1845 se adresează episcopului să-l investească cu dreptul integral de paroh.[5] Episcopul nu-i ia în seamă cererea.

Ion Motora caută alt mijloc de răzbunare. Sub pretext că însuşi episcopul a desaprobat întrodu-

[1] Ms. 7 5. [2] Ms. 710. [3] Ms. 711. [4] Ms. 711. [5] Ms. 713.

cerea amvonului în biserică, Ion Motora strică amvonul şi îl aruncă în locul indicat de protopopul.

La 27 Maiu trece însă protopopul, iar în vizitaţie canonică prin Câmpeni. Motoreştii probabil că nu-şi vor fi împlinit toate promisiunile în legătură cu hirotonirea lui Ion şi protopopul se arată ostil lui Motora, poruncindu-i să pună amvonul la loc, unde a fost la început.

Ion Motora se provoacă la spusele episcopului, care cu ocazia hirotonirii sale, s'ar fi exprimat pentru hotărârea cea dintâi a protopopului, adecă mutarea amvonului. Protopopul nu crede în adevărul acestei scuze şi persistă pe lângă ordinul de a pune amvonul iar la locul dela început.[1]

Ion Motora nu satisface acestui ordin, ci atât el, cât şi tatăl său fac la 29 Maiu şi 31 Maiu plângere către episcopul, cerând anularea ordinului protopopesc:

Măria Ta Doamne Episcoape.

„Cu umilinţă cad la mila Măriei Tale despre acestea aici mai jos însemnate: Fiindcă la anul 1840 s'au făcut aici la biserica noastră din Câmpeni un predicalosec, şi nu s'au pus după a sa rânduială sau ca la relijiâ noastră, ci au poruncit părintele Ioan Patiţa de s'au pus pe stâlpi, ca la relijiâ romano-catolicească şi de acolo au predicăluit, nu de pe carte, precum s'au mai spus din bătrâni şi s'au învăţat obştea. Dintre aceste cărţi ce sunt la biserica avem Elemeniat, Mărgărit, predicele lui Petru Maior şi cazania cea bătrână, ci aceste toate le-au lăsat şi spune ce nu s'au mai pomenit despre ţigani şi din fabulele cele copilăreşti, nu din Scriptură şi altele care sunt de rîs în Sf. biserică şi rîde cea naţie de învăţătura lui. Aşa dară venind dl protopop în faţa locului spre luarea sămădaşului la anul 1842 văzând acel predicalosec acolo pus şi văzând că cu greutate şed oamenii subt el şi pentru dipsirea a două jiţuri care ar fi vrednice de mare preţ, au poruncit tatălui meu ca la nameznic şi în auzul tuturor ctitorilor să se iae de acolo şi să se pue arătând cu mâna domniei sale pe mâna stângă în corn ca să fie între bărbaţi şi femei spre au-

[1] Ms. 715.

zirea tuturora. Iară la anul 1844 venind dl Prota spre luarea sămădaşului din nou s'au poruncit a se lua de acolo jos, şi la anul 1845. Febr. 9 zile după darul lui Dumnezeu şi din Mila Măriei Tale hirotonindu-mă preot desăvârşit şi întru aceiaş zi seara fiind eu în polata Măriei Tale şi întrebându-mă despre Ioan Patița cumcă mai spune predicația şi eu răspunzând că n'au părăsit de a spune, şi atunci cuvântând Măriei Tale şi despre predicalosec că numai el se sue acolo, altul nime nu îndrăzneşte a se sui, şi şi despre hotărârea Dlui Protopop că au poruncit să se ţipe şi să se pună jos acolo în mai sus pomenitul loc şi şi Măria Sa întărindu-mă în această poruncă pusă de dl protopop spre a-l pune jos. Aşadară după porunca dlui protopop şi a M.-Tale l-am aşezat acolo în însemnatul loc pus de dl protopop. La 27 Mai a. c. ieşind dl protopop în vizitaţie la Sohodol şi zăbovind aici în satul nostru s'au strâns nişte ctitori care mi-au fost vrăjbitori şi îmi sunt şi astăzi, — şi m'au ponosluit pentru acest lucru la dl protopop numai decât silindu-se să'l pue la locul său şi aducându-i aminte de porunca pusă nouă spre a-l ţipa jos şi şi de-a Măriei Tale, n'au crezut. Aşa eu răspunzând dl Prot. că până ce va arăta părintele Ioan Patiţa atestatumurile dela şcolile împărăteşti şi teologiceşti cumcă e vrednic a face predicaţie fără carte şi unde s'au pomenit la a noastră religie să se facă predicalosec ca la Nemţi aşa sus? Fără ştiu că acolo va fi unde iaste învăţătură teologicească, nu ca la noi . . . .

Cu umilinţă plecată şi cu smerenie cad la mila Măriei Tale de a ne face dreaptă hotărâre şi ami face cunoscut despre acest lucru aici însemnat ca să ştiu şi eu că nu oare când să-mi fie spre sminteală. 29 Mai 1845 [1] Ion Motora, par. neunit.

De altă parte ctitorii bisericii revoltaţi se adresează la 28 Iunie 1845 protopopului, că Ion Motora încă n'a pus amvonul la loc, cer satisfacţie declarând că ei nu-l recunosc de preot al lor.

P. Cinstite Dle Protopoape!

La 29 Mai a. c. fiind aici în faţa locului ne-am jeluit înaintea P. C. D-tale că preotul Ion Motora au tăiat jos predicalosecul din biserica noastră şi te-ai mllostivit a porunci ca numai decât să-l pună îndărăpt la locul său, dară aceasta nice până astăzi nu s'au împlinit. Din care pricină acum de iznou prin

[1] Ms. 715, 714.

aceasta ne rugăm, să te milostiveşti a porunci să'l pună la loc. Şi pentru puternicia făcută în biserică stricând podoaba cea preţioasă ne rugăm de satisfacţie. cu atâta mai vârtos cu cât că noi nu'l cunoaştem cine este în biserica noastră. — 28 Iunie 1845. Paladie Constantin, Corcheş Nicolae, Popovici Iosif, Dascalovici Ilie, Dandea Iunuţ, Berindea Nicolae, Patiţa Ispas, Patiţa Todor, ctitori ai bisericii neunite din Câmpeni.[1]

Episcopul Vas. Moga primind adresele celor doi preoţi, nu mai cere nici un raport dela protopopul, ci cu data de 20 Iunie 1845 dă ordin protopopului să ia dispoziţii ca amvonul să rămână pe loc.

Către protopopul Ighian Iosif se porunceşte ca să întrebe pe jeluitul Ion Patiţa:

1 Că din ce pricină închide proscomidia de celalalt popă că de va fi pricina vrednică de a se lua în seamă au de a nu se lua, să judece (protopopul) şi să sloboadă poscomedia, dacă nu va fi pricină curioasă să o închiză, fiindcă nu'i obicinuit a se închide.

2. Să judece (prot.) de potir fiindcă potirul de glajă e fraged, se poate lesne primejdui cu sfintele taine. Protopopul să aibă grijă să se slujască în potir de materie mai tare fără primejdie.

3. *Ce se atinge de predicalosec acela nici într'un chip nu trebue scos din biserică afară şi jeluitorul de l'au scos în puterea sa aspru să se infrunte şi fără blagoslovenia celui mai mare, precum e protopopul, să nu îndrăznească a face schimbare în biserică fiindcă biserica nu e a preotului, ci a satului.*

Mai pe urmă protopopul locului va avea datoria a îndrepta şi celelalte lucruri din jalbă şi ce nu va putea să înştiinţeze încoace pentru îndreptare. din 20 Iunie 1845. Ep. Vasilie Moga.[2]

In urma acestui ordin protopopul vine în Iulie din nou la Câmpeni şi după multe capacitări împacă pe cei doi preoţi. Motora declară că Patiţa este nevinovat şi toate vorbele scornite din mânie sunt minciuni.[3]

Cu aceasta, pricina pentru „predicalosec" se termină. Amvonul rămâne în biserică şi Patiţa îşi continuă activitatea cuvântătoare.

Prot. Dr. SEBASTIAN STANCA

---

[1] Ms. 719. [2] Ms. 716 verso. [3] Ms. 722.

BOGOMILISMUL ŞI ROMÂNII.

Încercări de odinioară. — Sf. arh. Mihail şi Bogomilismul românesc. — Doctrina bogomilică despre sf. arh. Mihail. — Doctrina biblică despre dânsul. — Arhanghelul în literatura apocrifă creştină şi în legenda creştină. — Cultul Bisericii ortodoxe. — Sf. arhanghel şi vechii istorici creştini. — Cultul sf. arh. Mihail în Apus. — Arh. Mihail în istoria Bisericii româneşti şi ca hram bisericesc în Ardeal. — Sf. arh. în folklorul românesc din stânga Dunării, la naştere. — Acelaş, la moarte. — Sf. arhang. Mihail la Românii din stânga Dunării. — Arh. Mihail şi textele „bogomilice" dela Măhaciu. — Călătoria Maicii Domnului la Iad. — Legenda lui Avraam. — Arh. Mihail în alt rol antibogomilistic. — Concluziune.

Au trecut destui ani de când mă preocupă aceasta problemă, în ceasurile mele libere de îndatoriri administrative. Chiar publicasem o serie de articole informative, de caracter întroductiv, în „Revista Teologică" dela Sibiu,[1] şi aveam gândul să dau înainte.

N'am făcut-o însă, deoarece a intervenit răsboiul mondial, cu întreg cortegiul de alte preocupaţii, cari mi-au abătut şi mie gândul în alte direcţii.

Dar şi dacă nu e profesiunea mea să mă ocup de probleme aşa de grele de deslegat cu un aparat ştiinţific critic, — totuşi socotesc că nu greşesc dacă revin, — nu cu gândul la nu ştiu ce comunicări magistrale, ci numai de a publica oarecari însemnări, ce le făcusem şi cari nu înseamnă şi o fixare definitivă. Alţii, mai instruiţi şi mai competenţi, vor face mai mult şi dacă s'ar putea folosi măcar în parte de însemnările mele, aş fi cel mai împăcat în cugetul meu.

[1] Anul VII [1913] pag. 283—295 şi 481—489; An. VIII [1914] pag. 52—57. In aceeaşi revistă din 1913 făceam cunoscută şi lucrarea: Patarenismul, de I. Ieşanu, plină de exageraţii în chestie. Vezi Rev. Teol. VII [a. 1913] 427 - 439.

Trebue s'o spun dela început, că ipoteza bogomilistă în istoria noastră religioasă-culturală, mie unuia, mi se pare prea exagerată. N'aş tăgădui existenţa bogomilismului printre Români; dar caracterul ce i se atribue bogomilismului, de a fi fost primul factor istoric decisiv care să ne fi împrietenit Neamul cu elementele culturale scrise, mi se pare a fi o afirmaţiune neîntemeiată din destul, pe lângă că loveşte fără cruţare în conştiinţa şi în demnitatea Neamului nostru din trecut.

Călăuzit de această presupunere, am scris şi publicat articolele de caracter general, invocate mai sus, şi am tratat aceiaşi chestiune şi din câteva puncte de vedere speciale. Aşa, de pildă, am examinat doctrina bogomilică despre sfântul Mihail arhanghelul, — favoritul deosebit de venerat de bogomili — în raport cu doctrina sau dogma, cu legenda şi istoria creştină.

Las deci să urmeze însemnările nepublicate, despre:

SF. ARHANGHEL MIHAIL ÎN IPOTEZA DESPRE BOGOMILISMUL ROMÂNESC.

Învăţatul B. P. Haşdeu zicea, că arhanghelul Mihail este „iubitul sectei bogomilice“,[1] favoritul[2] aceleiaşi secte, şi că „bogomilii aveau o deosebită veneraţiune pentru arhanghelul Mihail“.[3] Acelaş autor ne spune că arhanghelul Mihail este amintit în special în „Călătoria Maicii Domnului la Iad“ — piesă aflătoare în Codicele Sturdzan, pe care îl studiase B. P. Haşdeu în „Cuvinte din bătrâni“, punând temelie ipotezei despre influinţa bogomilismului la Români. In chipul acesta, sf. arhanghel Mihail este invocat ca o dovadă şi argument bogomilic românesc.

[1] B. P. Haşdeu, Cuv. din Bătrâni, II, 254.
[2] O. c. 308. [3] O. c. 278.

Lui B. P. Haşdeu i-au urmat alţii mai mulţi, adoptând aceeaşi ipoteză, ca d. e. Dr. M. Gaster[1] şi alţii după el, cari până în zilele noastre ţin acelaş drum.

Punctul nostru de plecare este doctrina bogomilică: ce ne spune ea despre sf. arhanghel Mihail şi dacă există măcar o urmă cât de mică din aceea doctrină în monumentele noastre vechi-culturale ori în folklorul românesc.

Răspundem dela început: nu.

Unul din cei mai savanţi şi, în aceeaşi vreme, scrupuloşi savanţi istorici, mult regretatul profesor Eusevie Popovici dela Cernăuţi[2] rotunzea doctrina bogomilică în genere, cât mai ales cu privire la sf. arhanghel Mihail, în următoarele: Dumnezeu Tatăl are de fiu întâi născut pe Satanail. Acesta răsculându-se împotriva Tatălui, a creiat lumea şi pe oameni şi a domnit în Vechiul Testament. Asemenea şi Moise a fost organul său; din contra cei 16 profeţi au fost organe ale lui Dumnezeu. Tot el a întemeiat şi biserica din Constantinopole, împreună cu celelalte biserici catolice ale Orientului şi Occidentului. Satanael, încercându-se să fie asemenea Tatălui, a devenit rău şi a corupt şi pe îngeri; a sedus pe Eva şi a născut cu dânsa pe Cain. Dela Satanail vine toată ierarhia ce nu e bogomilă; odinioară el avea reşedinţă în templul din Ierusalim, iar acum în biserica sf. Sofii din Constantinopole. Apoi Dumnezeu a născut în contra lui Satanail încă un fiu, pe Logos sau Mihail şi l-a trimis în lume. Sf. Fecioară a zămislit pe Logos prin ureche, şi a făcut pe Hristos cu trup aparent [un trup îngeresc] şi numai în aparenţă suferind moartea, a învins pe fratele mai mare şi l-a degradat din Satanail în simplu Satan, întemeind adevărata biserică, biserica bogomililor, spre îndreptarea neamului omenesc".

[1] In Literatura popor. română, pag. 316 şi 366.

[2] Istoria biser. vol. II [ed. I], pag. 95—6.

Altceva nu se ştie să fi cuprins doctrina bogomililor despre sf. arhanghel Mihail ca personaj doctrinar bogomilic.

Nu ne vom opri aci mai de aproape nici la cosmogonia şi nici la soteriologia bogomililor, ci reţinem, simplu, împrejurarea că rosturile multiple, ce i le cunoaştem sf-ului arhanghel Mihail, nu se potrivesc de fel cu concepţia bogomilică ce transpiră din doctrina arătată mai sus. De aceea vom căuta după rosturile — pretinse bogomilice — ale arhanghelului, să le lămurim prin informaţii din alte domenii, de dogmă şi tradiţie.

*

Doctrina biblică ne va da cele dintâi şi mai de seamă indicaţii.

Deja profetul Daniil îi zice arhanghelului pe nume „Mihael hassar haggadol" Mihail căpetenia [principele] mare[1] şi „Michael sarchem"[2] Mihail căpetenia, patronul sau apărătorul vostru [al Iudeilor, în luptele lor politice naţionale].

In Test. Nou arh. Mihail deasemenea e numit cu numele în două locuri.[3] In locul prim se spune, că arh. Mihail a disputat cu diavolul despre trupul profetului Moise; iar în al doilea: că arh. Mihail, cu îngerii săi, a pornit răsboiu contra draconului.

După cele de până aci, arh. Mihail este proclamat în Test. Vechiu de-adreptul de patron al poporului evreesc, iar în Test. Nou ca scut şi patron al adevăratului Israil, al Bisericii creştine.[4]

In Test. Nou ni se mai spune,[5] că la ziua învierii generale „însuşi Domnul se va pogorî din ceriu întru strigare, în glasul arhanghelului şi în trimbiţa lui Dumnezeu şi toţi ceice vor auzi, vor învia". Şi în acest loc este a se înţelege arh. Mihail „prin-

[1] Dan. XII, 1. [2] Dan. X, 13.
[3] Epist. lui Iuda v. 9 şi Apocalipsul sflui Ioan XII, 7.
[4] Dr. A. Bisping. Exegetisches Handbuch. IX, 196.
[5] I. Tes. IV, 16.

cipele şi păzitorul Bisericii din Vechiul şi Noul Testament".[1]

Prin urmare învăţământul biblic ne oferă temeiuri suficiente pentru a fi putut arhanghelul întra deaproape în consideraţia creştinilor, încă dela începutul Creştinismului, — deci şi la noi, la Români, încă de mai nainte de ivirea monumentelor culturale, invocate la noi ca dovezi bogomilice.

*

In aceasta convingere ne întărim şi mai mult, dacă avem în vedere vechia literatură apocrifă, creştină, în cuprinsul căreia găsim atâtea şi atâtea motive convergente cu concepţia biblică şi cu credinţa religioasă despre acelaş arhanghel.

Această literatură, care îşi are propriile începuturi deodată cu Creştinismul, iar altele din ele sunt chiar mai vechi, ne dă unele amănunte despre misiunea sf. arh. Mihail. Iată câteva. Arh. Mihail, după cartea apocaliptică „Păstorul", o veche scriere creştină — e numit „superiorul sfinţilor îngeri"[2] şi păzitor al Raiului[3] după izgonirea lui Adam.

Arh. Mihail să fi spus în cartea Facerii, că Hristos va veni după 5500 ani [Evanghelium Nicodemi c. 28].[4]

Iosif Logodnicul Mariei, se roagă lui Dumnezeu ca, împlinindu-i-se zilele, să-i trimită pe arh. Mihail, ca să-i iea sufletul [Hist. Iosephi, c. 12—13] fără vr'o durere.[5]

Când Hristos se pogoară la iad, pe Adam şi pe ceialalţi sfinţi eliberaţi din iad îi dă pe mâna arhanghelului Mihail ca să-i conducă în raiu [Evang. Nicod. c. 25].[6]

---

[1] Dr. A. Bisping, o. c. VII, 1. pag. 49.

[2] Dr. E. Hennecke: Neutestamentliche Apokryphen. Tübingen Leipzig 1904 pag. 269 şi 295.

[3] Rud. Hofmann: Leben Jesu nach Apokryphen 270.

[4] I. A. Fabricius: Codex apocryphus Novi Test [Hamburg, 1703] pag. 297.

[5] R. Hofmann: o. c. 267.

[6] I. A. Fabricius: o. c. pag. 291.

Tâlharul răstignit cu Hristos şi îndreptat, încă dă faţă la poarta raiului cu arh. Mihail, care-l lasă în raiu [1] unde însuşi Hristos îi promisese de mai nainte intrarea.

După vechile apocrife creştine, arh. Mihail stă lângă muribunzi în ceasul morţii,[2] poartă grije de cererile şi rugăciunile muribunzilor,[3] azistă la însaşi despărţirea sufletului de trup,[4] concepţie trecută şi în ritul Bisericii orientale.

Ba arh. Mihail e pus în legătură directă şi cu „epistola" lui Hristos — produs apocrif creştin de mai târziu — căzută din ceriu.[5]

In seria de legende creştine de mai apoi, i se încredinţează sfântului arhanghel Mihail misiuni ca aceste: Când a murit sf. m. mucenic Gheorghe, arh. Mihail a sunat din trimbiţă — o anticipare în sens biblic — iar sfântul învie şi se prezintă din nou înaintea celor ce-l asupriau. Când sf. Gheorghe cercetează pe o văduvă, arh. Mihail îi aduce pâne. Acest arh. se mai găseşte în societatea sf. Gheorghe, când acesta învie pe un păgân, mort de 400 ani.[6] Iată, în ce chip, multiplu şi semnificativ, pune legenda creştină pe sf. arhanghel în legătură cu sfinţii Bisericii creştine.

*

Vom înţelege deci, de ce rosturile sfântului arhanghel sunt multiplu fixate şi în cultul bisericesc, cu întreg temeiul biblic şi tradiţional.

Deschidem mai întâi Sinaxarul zilei de 8 Noemvrie, când se prăznueşte „soborul mai marilor arhistratigi Mihail şi Gavriil şi al tuturor puterilor cereşti celor fără de trupuri". Arh. Mihail arată, „multe faceri de bine la neamul omenesc" în Test. V. şi

[1] R. Hofmann: o. c. 458.

[2] R. Hofmann: o. c. 269.

[3] R. Hofmann: o. c. 27.

[4] R. Hofmann: o. c. 270.

[5] I. A. Fabricius: o. c. 309.

[6] V. Krumbacher: Der hl. Georg in der griechischen Überlieferung. München pag. 111, 113 şi 148.

N., arătându-se lui Avraam, lui Lot la părăsirea Sodomei; lui Iacov când fugea de fratele său; când mergea înaintea taberii fiilor lui Israil la ieşirea din Egipet; arătându-se lui Valaam când mergea să blasteme pe Israil; lui Isus Navi etc.[1]

Minunile şi intervenirile sfântului arh. Mihail, săvârşite în Test. V. şi în cel Nou, se pot afla scrise mai pe larg, în predica ipodiaconului Damaschin Studitul.[2]

Dintre minunile şi intervenirile arhanghelului în Testamentul Nou îndeosebi, relevăm aci pe ceea cuprinsă în *sinaxarul zilei de 6 Sept.*[3] Oarecare elini topindu-se de zavistie spre minunile cele prea slăvite, ce se făceau în biserica arhistratigului Mihail, au vrut să abată râul care curgea acolo aproape, să-l pornească asupra bisericii, ca să înece şi biserica şi să pearză şi pe Archip, cinstitul bărbat, ce se ţinea acolo. Iară dumnezeescul arhistratig însuşi arătându-se şi poruncind lui Archip să se înbărbăteze, lovì cu un toiag piatra şi făcând cale apei printr'ânsa: de atunci până în ziua de astăzi se vede cum se înghite apa şi se mistueşte".

Prin atari şi alte minuni de feliul acesta, arh. Mihail se acreditează, cu prisosinţă, şi în cultul Bisericii orientale, ca cel mai mare binefăcător al creştinilor, până chiar şi pe patul morţii.

In consonanţă cu Sf. Scriptură, arh. Mihail este proclamat în cultul Bisericii noastre „întâiul înger";[4] mai marele cetelor puterilor celor de sus, M. cel mai întâi stătător al dumnezeeştilor cete",[5] „stăpâniilor, puterilor, arhanghelilor, îngerilor, domniilor, scaunelor şi căpeteniilor, mai mare dela Dumnezeu pus,[6]

[1] Vezi Sinaxarul zilei de 8 Noemvrie.

[2] Colecţia grecească „Thesavros" de predici. Tipărită în Veneţia la 1727 [pag. 232—250].

[3] Vezi Sinaxarul în Mineiul pe luna Sept: „Pomenirea minunii ce s'au făcut în Colasse, adecă în Hones de arh. Mihail".

[4] Mineiul lunii Nov. 8 zile: cântarea II la vecernia mare.

[5] Min. citat: cânt. II la litie.

[6] l. c. cânt. III la svetilnă.

„povăţuitor al cetelor cereşti şi al oamenilor celor de pe pământ;“ [1] stătător „înaintea scaunului Treimii“ şi „îndumnezeit după împărtăşire“; [2] „mai marele îngerilor, soarele cel strălucit, care luminează pământul cu strălucirile minunilor şi goneşte negura supărărilor“; [3] care a fost „odinioară mai mare neamului iudeilor, iar acum ajutor creştinilor“. [4]

Tot astfel se apelează la arh. Mihail ca la unul, ce este „celor rătăciţi povăţuitor, celor năpăstuiţi ocrotitor, celor întristaţi mângăiere, celor înviforaţi de duhuri liman foarte lin, păcătoşilor chizaş, bolnavilor purtător de grije, celor întunecaţi luminător“,[5] „pază mare şi zid şi întărire nesurpată“ [6] oamenilor; „orânduit ca să ferească de stricăciunea vicleanului [7] şi prin urmare arh. „călătoreşte cu noi în toate zilele şi păzeşte pe toţi de toată asupreala diavolului“.[8]

De aceea arh. Mihail este proclamat de biserica ortodoxă şi ca „rugător pentru sufletele noastre“. [9] Biserica îl invită pe arhanghel să se roage pentru noi Mântuitorului.[10] Şi mai mult: „mântueşte-ne, Mihaile, mai marele voevod pre noi ceice suntem întru nevoile primejdiilor şi ale ispitelor“. [11]

Ajutorul arhanghelului e chemat de Biserică nu numai în sprijinul mântuirii personale a indivizilor, ci şi în cazuri de primejdii publice ca „...o putere şi tărie şi împreună luptător“ al împăratului în contra „limbilor vrăjmaşe şi cumplite“.[12] De asemenea a fost invocat ajutorul arhanghelului Mihail

[1] l. c. cânt. I la Laude.
[2] Mineiul lunii Septemvrie: Canonul II cânt. I [la peasna 3].
[3] l. c. canon II cânt. I [la peasna 1].
[4] l. c canon II cânt. III [la peasna 3. — V. mai sus şi la Bisping].
[5] l. citat can. II cânt. IV [la peasna VII].
[6] l. cit. can. I cânt. IV [la peasna IV].
[7] l. cit. can. II, cânt I [la peasna IX].
[8] l. cit. la Laude, cânt. IV.
[9] Min. lunii Noemvrie, la ziua 8: cânt. III la vecernia mică.
[10] l. cit. canon III [la peasna IX].
[11] l. cit. cânt. II şi III la stihoavnă.
[12] Min. lunii Sept. la ziua 6: can. II cânt. I [la peasna IX].

şi în luptele bizantinilor cu Turcii: „sdrobeşte pe fiii Agarei,..[1] cari se ridică asupra noastră",[2] scrie imnologul Iosif din veacul IX. Mai departe: „Precum odinioară ai surpat multă oaste a lui Senaherim cu dumnezeiasca poruncă, întru acestaş chip sfarmă pe cei din Agar, cari dau răsboiu şi asupresc norodul cel credincios, Mihaile;"[3] sau: „opreşte pre fiii Agarei, cari totdeauna se pornesc asupra noastră cu năvălirea".[4]

Pentru noi e de mare importanţă să accentuăm, că în „Rânduiala" specială a Bisericii ortodoxe „la ieşirea sufletului", dintre toţi mijlocitorii, cărora se adresează sufletul pentru ajutor în ceasul morţii, numai singură Maica Domnului şi arhanghelul Mihail sunt numiţi pe nume. Cestui din urmă i se roagă în acest mod caracteristic: „Mântuieşte-mă, marele boieriu al lui Dumnezeu, Mihaile, începătorul îngerilor, că de-acum nu voiu mai chema numele tău cel sfânt întru ajutor mie, că mi-au tăcut buzele şi limba s'au legat".[5]

Dar şi în analele istoriei creştine este remarcat rolul tutelar, biblic şi apocrif creştin, al arhanghelului Mihail.

Istoricul bisericesc din veacul al V-lea Sozomen[6] ne spune, cum împăratul Constantin cel Mare a ridicat în onoarea arhanghelului în Constantinopol o biserică numită „Mihaileon". In biserica aceasta se săvârşiau multe minuni. Mai erau în acelaş oraş încă 4 biserici, închinate sfântului Mihail; numărul lor se adause mai apoi la 15, toate împărăteşti[7] ca dovadă despre onoarea şi importanţa tutelară atribuită arhanghelului.

---

[1] l. citat, canon II, cânt. 5, [peasna I].
[2] l. citat, canon II, cânt. V, [peasnaI].
[3] l. citat, canon II, cânt. I [la peasna IV].
[4] l. citat, canon II, cânt. V [la peasna VIII].
[5] In Molitvenic, „rânduiala" citată, cânt. penultimă la peasna V.
[6] In istoria sa bisericească. Cartea II. cap 3.
[7] Episcop Dr. Gh. Timuş; Dicţionar aghiografic, pag. 575. — Fr. H. Krüll: Christh. Altertumskunde. II, 91.

Insuşi Sozomen[1] ne spune, cum atât dânsul, cât şi advocatul Aquilin s'au vindecat în mod miraculos prin puterea şi ajutorul anhanghelului Mihail, din morburi grele. Tot astfel şi medicul Probian.[2] De aci se vede şi motivul pentru care arhanghelul Mihail a fost ales şi ca patron personal din partea multor credincioşi şi că numele arhanghelului a fost luat bucuros, în botez, la Curţi domnitoare din Orient,[3] şi chiar din partea credincioşilor de rând.

Se vede deci, cât de justă e observarea lui C. Jirecek [în: Die Romänen in den Städten Dalmatiens I, p. 55 sq.][4] că cultul arhanghelilor, dar mai cu seamă al sf.-lui arhanghel Mihail, e de origine orientală bisericească, avându-şi punctul de plecare în vechiul Colossae din Asia-mică şi ajungând până în Italia de sud, bizantină oarecând, la vechea biserică de peregrinaj pe Monte Gargono, vis-à-vis de terenul dalmatin. După ştiinţa aceluiaşi Jirecek arhanghelul Mihail e şi patron al mai multor biserici de frunte prin alte părţi şi din timpuri mai apropiate de noi. Biserici de acestea au fost în Dulcigno, în golful dela Cataro, pe mica insulă Mercana în Ragusa, în împrejurimile dela Gravosa, Calamota, Iupana, pe ruinele dela Salonae în Spalato şi Zara.

[Va urma] Prot. Dr. GH. CIUHANDU.

[1] Cartea II, cap. 3.

[2] Episcop Dr. Gh. Timuş: o. c. 575.

[3] D. ex. în Bizant şi în Bulgaria, Principele bulgar Boris din veacul IX, la încreştinarea sa, ia numele de Mihail, pe care-l avea şi naşul său împăratul bizantin. — In Constantinopole au domnit 9 împăraţi cu acest nume.

[4] Vezi la: T. Filipescu, Coloniile române din Bosnia, p. 139.

CATEHIZARE PRIN DESEMN.

Bănuim că ni se va pune întrebarea: cum să faci catehizare prin desemn? Intrebarea e firească. Ne dăm seama, că pentru catehizare noi nu avem nici manualele care să corăspundă din toate punctele de vedere. De altă parte, în şcoalele noastre însuş desemnul e prea puţin întrebuinţat, prea e în faşă şi prea e neglijat. Aceasta fiindcă nici şcoala secundară, deci nici şcoala normală pentru învăţători, nu dă suficientă atenţiune desemnului. Cum poţi atunci aştepta, ca învăţătorul şi preotul să facă desemn cu elevii, când nici ei nu ştiu desemna? Vor fi acestea motive, nu însă şi argumente. Motivează neîndemânarea noastră în desemn, dar nu pledează pentru neglijarea şi pe mai departe a desemnului. Putem însă anunţa, că nu trebue să fi pictor consacrat, ca să poţi începe cu elevii desemnul. E suficient puţin gust; şi dacă s'ar întâmpla, ca unul sau altul din elevi să desemneze mai bine decât noi, vom preţui talentul elevului şi ne vom bucura, că am deşteptat şi am descoperit acel talent. Nu vom osândi lipsa de talent în desemn nici la elev, nici la învăţător sau catihet, ci numai nepăsarea. Prin urmare am putea să începem fără sfială şi fără teamă.

Ce rost are desemnul în şcoală şi mai ales la orele de Religie? Mare în tot chipul. Copilului îi place să lucreze. Noi zicem că se joacă, dar jocul este activitatea lui trupească şi sufletească. Cu jucării de bazar, sau făcute de părinţi, sau de copii, ei petrec în mişcare, vorbesc şi li se desvoltă dragostea de lucru, gustul şi cunoştinţele. Dacă jocurile ar fi conduse de cei mari cu dibăcie, îmbogăţirea dragostei de muncă, a gustului bun şi a cu-

noştinţelor ar lua un avânt mai mare, s'ar face pe o scară mai întinsă. Să considerăm şi desemnul drept joc, mai ales cu cei din clasele I—II primare. Mai mult decât orice altă jucărie, desemnul desvoltă bunul simţ şi îndemânarea şi dă trăinicie celor învăţate.

Ce desemne am putea să facem la orele de Religie? Recunoaştem, ar fi prea mult să militām pentru ideia desemnului în toate clasele şi la toate lecţiile. La unele lecţii nici nu am avea ce să desemnăm. Nici nu vrem să cerem — deocamdată — ca scenele principale din istorioarele biblice învăţate să fie desemnate. Aceasta ca să nu ni se facă imputarea, că exagerăm. Am făcut însă încercări şi în direcţia aceasta şi, întemeiaţi pe rezultatele uimitoare ce am câştigat până aci, putem să spunem, că va veni vremea, când vom desemna şi scene în mod sistematic. Noi avem prea puţine şcoale înzestrate cu tablourile religioase trebuincioase la istorioarele biblice luate ca lecţii. Afirmăm însă, că nici întrebuinţarea tablourilor nu dă rezultate atât de preţioase ca şi desemnul. Ne mărginim să arătăm o singură cauză din cele multe. Tabloul este făcut de altcineva, de pictor, iar copilul trebue să-l descifreze prin migăloase observări. Desemnul însă îl face copilul însuş şi aceasta înseamnă, că scena se petrece, precum vom vedea, prin urechea, prin ochiul, prin gura, prin mâna şi prin întreagă fiinţa copilului. Intrată prin atâtea uşiţe deodată în sufletul copilului, i se va înrădăcina pentru totdeauna în memorie. Dar nu ne ocupăm de aceasta acum. Desemnul pe care-l putem face şi se cere să-l facem, este, sau ar fi pentru cunoştinţele din Liturgică. Iată de ce. In cele dintâiu patru clase primare nu se dau cunoştinţe din Liturgică decât prea puţine şi prea la întâmplare şi e păcat, că avem golul acesta în catehizare. S'a rezervat loc şi timp pentru Liturgică, într'o măsură oarecare în clasele complimentare, V—VII, dar acestea prea sunt numai fictive. Avem înaintea noastră datele statistice

pentru anul şcolar 1926/27. Au fost atunci „recenzaţi" 373.831 elevi obligaţi a urma clasele V—VII. Nu se spune, că nici nu se ştie, cam câţi au rămas nerecenzaţi. Din cei recenzaţi s'au înscris la şcoală numai 238.454 şi din aceştia au ajuns să fie promovaţi 142.672. Aceasta înseamnă, că o treime învaţă Liturgică, iar două treimi nu. Două treimi din copiii noştri nu ştiu ce avem noi în biserică. Dacă şi vin la biserică, se simţesc străini în ea. Pentru aceasta se cere să facem Liturgică în clasele III—IV primare şi anume prin desemn. Ne legăm de Liturgică numai, — şi numai deocamdată precum am spus — fiindcă centrul catehizării noastre trebue să fie viaţa liturgică. Fără această viaţă, toate cunoştinţele vor fi, asemenea altora, bune să le înveţi şi să le ştii pentru examene, iar apoi se pot uita. Vor fi asemenea tabelei de înmulţire, care nu face pe copil mai rău, dar nici mai bun. Fără viaţa liturgică, întreg complexul învăţăturilor de credinţă şi de morală, cu toate pildele, faptele şi minunile din care au fost scoase, vor fi bune pentru încărcarea creierului, iar încolo fără multă noimă. Fără viaţa liturgică toată catehizarea noastră va fi glas ce sună copiilor fără să-şi găsească ecoul în sufletele lor. Viaţa liturgică este pârghia vieţii creştineşti ortodoxe. Pentru aceasta suntem datori să facem cunoscute copiilor biserica, obiectele, slujbele Bisericii în aşa fel, ca ele să grăiască sufletelor lor şi sufletele lor să se simtă chemate şi atrase la ele, iar aceasta prin desemn se poate face într'un chip minunat.

Fireşte, fiindcă în aceste clase nu avem Liturgica, e trebuinţă să o facem în afară de lecţiile obligatorii. Ne vom da toate silinţele, să nu fie o sarcină în plus, ci o plăcere pentru copii. De altă parte, ca desemnul să fie cât mai bun în clasele III—IV, va trebui ca în cele dintâiu două clase, I—II, ale şcoalei primare, să facem un fel de introducere, să le dăm o îndemânare şi să le facem cunoscute cele mai elementare principii ale desem-

nului. Negreşit, aceasta ar trebui să se facă în alte ore şi nu la cele de Religie. Totuşi, ca să nu ne fie timpul pierdut, vom desemna şi în aceste două clase dintâiu, din cele ale Liturgicei: cruci, troiţe, cimitire, biserici, clopotniţe, paraclise, clopote, potire, ripizi, prapori etc. Vom avea deci şi în clasele I—II primare următorul scop îndoit: să punem temelie cunoştinţelor din Liturgică şi să le dăm cunoştinţe despre desemn, ca proporţii, perspectivă şi altele.

Poate e vremea să ne întrebăm, ce fel de desemn, ce fel de tablou va fi acela, pe care-l vor da copiii din şcoala primară? Răspundem: primitiv. Foarte primitiv. Mai primitiv decât al catihetului, care poate să fie — precum spusesem — desemnător neîndemânatic. Cu toată primitivitatea însă, desemnul va fi preţios. Copilul — nu aţi observat? — îşi înseamnă mai bine părţile de amănunt dintr'un desemn primitiv decât dintr'un tablou artistic.

Ce se poate desemna în clasele III—IV din Liturgică? Fiecare elev îşi va avea caietul său, cumpărat sau confecţionat de el însuşi. Am dat voie să desemneze şi în caiete cusute de elevi din hârtie maculatură, spre a cruţa pe părinţi. Principalul este să desemneze şi să se poată păstra desemnul. Cel dintâiu desemn va fi în legătură cu semnul crucii. Se vor desemna cruci în toate formele cunoscute, simple şi împodobite. Alt desemn va fi: troiţe. Al treilea: cruci din cimitir. Al patrulea: biserici, clopotniţe, paraclise. Vom desemna lângă biserică, troiţă, cimitir, paraclis şi clopotniţă, câte un copil cu capul descoperit şi închinându-se, datorie pe care o avem în faţa locurilor liturgice. Aceste patru desemne vor fi recapitulate, formând un grup. Vom adauge câteva cuvinte la acest grup, vorbind foarte pe scurt despre locurile liturgice. Al doilea grup va fi întocmit din desemnele care vor înfăţişa: planul bisericii, cu părţile ei interne; altarul cu sf. Prestol, sf. Proscomidier, scaunul de sus, diaconarul,

locul pentru foc, spălătorul; soliul cu tronul Preacuratei, scaunul arhieresc, stranele, amvonul, sfeşnice, tetrapoade, candele, policandre, prapori, baldachin etc. Al treilea grup va fi: sf. Prestol cu toate obiectele de pe el; sf. Proscomidier cu obiectele sale; diaconarul cu veşmintele diaconeşti; veşmintele preoţeşti; veşmintele arhiereşti. Alt grup: stranele cu toate cărţile bisericeşti, osebindu-le prin scrierea numirii pe spatele cărţii desemnate. Al cincilea grup: Iconostasul cu toate icoanele de pe el, care se vor desemna treptat, întâiu cele principale, apoi ale sărbătorilor, ale Apostolilor şi în sfârşit ale prorocilor. Fireşte nu se va desemna icoana însaş, ci numai cadrul şi se va scrie în cadru, ce fel de icoană se aşează în acel loc. Al şaselea grup va fi: prăznicarele sărbătorilor de peste an. Al şaptelea grup îl vor da desemnele în legătură cu sfintele Taine: un botez, o miruire, un copil sub epitrahil la Spovedanie, un copil primind sf. Cuminecătură, o sfinţire de preot, o cununie, un bolnav la sf. Maslu. Al optulea grup va cuprinde scene din sf. Liturghie: intrarea cea mică, citirea Apostolului, a Evangheliei, intrarea cea mare, Discul şi Potirul la prefacerea Darurilor, etc. Ultimul grup îl vor da desemnele despre felurite procesiuni, sfinţirea apei, înmormântări, părăstase. La fiecare grup de desemne se va face recapitulare în câteva cuvinte.

Ar urma să arătăm, cum să purcedem la desemn. Corect ar fi să prezentăm însaşi desemnele, dar prezentarea aceasta ar fi costisitoare pentru administraţia revistei. Din ele s'ar vedea limpede, cât de puţin pretenţioasă este ideia despre catehizare prin desemn. Vom pomeni măcar atât, că orice am vrea să desemnăm, întâiu să fie arătat — după posibilitate — în biserică. Mai mult: vom cere ca în timpul desemnului şi copiii să vorbească, spunând lin ceeace am spus noi. Nu vom permite întrebuinţarea linialului, compasului sau a altor rechizite. Nici guma, căci prea se pierde vremea cu ştergerea, Nu vom lăsa copiii să-şi ţină pieptul

strâns pe bancă, nici să se încovoaie, nici să-şi aplece ochii prea aproape de hârtie în timpul desemnului.

Nu promitem că vom veni cu înfăţişarea desemnelor, pentrucă aceasta ar atârna şi de alţi factori. Am scris acestea şi le-am dat fraţilor preoţi catiheţi cu nădejdea, că şi din cele de mai sus vor lua ceva îndemn să încerce cât mai mulţi să facă şi prin desemn catehizare.

Pr. FLOREA CODREANU.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Sergiu Bulgakoff: L'ORTHODOXIE, Alcan, Paris, 271 pag. 15 fr.

E o carte excelentă, — cum sunt de altfel aproape toate cărţile teologilor ruşi din diaspora. Genul de scris pe care-l au marii teologi ruşi (N. Berdiaeff, S. Bulgakoff, N. Arsenieff, Florenski, Fedoroff etc.) este foarte agreabil. Nu speculaţia stearpă şi înaltă caracterizează aceste cărţi de filosofie religioasă, ci împărtăşirea unor adânci adevăruri dogmatice într'o formă vie, intuitivă, încât par'că simţi pe dedesuptul scrisului cum pulsează în ritm neîntrerupt viaţa religioasă. Ei au înţeles sa trateze dogmatica nu atât prin încheeturi silogistice, cât mai ales prin redarea vie a ceeace constitue reflexul revelaţiei în sufletul omenesc. Ei consideră dogma ca cea mai mare putere şi singura în stare să direcţioneze logica sufletească spre scopul ei ultim: mântuirea. De aceea nici nu simt lipsa unei bibliografii imense, cum fac alţi dogmatişti, căci ei vorbesc dintr'o experienţă sufletească în care s'au cimentat bine adevărurile dogmatice în contextul lor intern (deoarece însaşi formarea lor teologică e o îmbogăţire de viaţă religioasă, o sporire a vitalităţii creatoare, pe care o sădeşte în suflet puterea dătătoare de viaţă a dogmei).

Cartea noastră se împarte în 17 capitole, dupăcum urmează: 1) Biserica. 2) Tradiţia bisericească. 3) Ierarhia bisericească. 4) Unitatea bisericii. 5) Sfinţenia bisericii. 6) Dogmatica ortodoxă. 7) Tainele. 8) Fecioara Maria şi Sfinţii în ortodoxie. 9) Cultul ortodox. 10) Icoanele şi cultul ortodox. 11) Mistica ortodoxă. 12) Etica ortodoxă. 13) Ortodoxia şi statul. 14) Ortodoxia şi viaţa economică 15) Ortodoxia şi cugetarea apocaliptică. 16) Eshatologia ortodoxă. 17) Ortodoxie şi eterodoxie. La urmă o concluzie optimistă privitoare la Biserica ortodoxă îţi dă multă încredere în viitorul acestei Biserici.

In întreagă cartea străbate acelaş duh de viaţă, care caracterisează ortodoxia în genere. „Ortodoxia nu-i o confesiune, spune autorul, ci e însaş Biserica în înţelesul ei cel mai înalt, e viaţa în Hristos, direcţionată de puterea Duhului sfânt" (pag. 1). Dupăcum viaţa nu poate fi definită, tot astfel nici ortodoxia nu poate fi îndeajuns definită. Ea reprezintă în genere procesul îndumnezeirii omului şi cu el, a lumii întregi. Indumnezeirea omului s'a început prin Intrupare şi această Intrupare, care, deşi eveniment istoric, are puterea veşniciei, se numeşte Biserică.

Ea se menţine prin trăirea Duhului sfânt în omenire, exemplificată în chip neîntrecut prin viaţa Fecioarei Maria, care a ajuns până la aşa asemănare cu Dumnezeu, încât s'a învrednicit să fie lăcaş al Fiului lui Dumnezeu. De aceea în ortodoxie se accentuiază atât de mult (dar sănătos, nu ca în catolicism) cultul Fecioarei Maria. In această Biserică, a cărei definiţie o câştigi numai prin trăire religioasă, totul se ierarhizează şi se polarizează în jurul dogmei Intrupării: Omul şi cosmosul întreg se divinizează prin puterea pe care Duhul sfânt o revarsă prin Biserică: In acest sens lucrează Duhul sfânt prin Sf. Taine şi daruri supranaturale, încât se ajunge la ideea unui cosmos înălţat, idealizat şi realizat totodată.

Dogmatica ortodoxă e deci şi o cosmodicee. „Omul devine o fiinţă universală; viaţa lui se uneşte cu a întregii făpturi prin legăturile iubirii cosmice" (8). In acest înţeles, Biserica e invizibilă; ea este însă accesibilă experienţei noastre şi în această ipostază ea e vizibilă, e un simbol, ce cuprinde „unitatea transcendentului şi a imanentului, e un punct între cer şi pământ, e unirea lui Dumnezeu cu omul, cu toată făptura" (10). In etern, Biserica ia forme dogmatice, cari trebue să indice criteriile adevărului vecinic. Această funcţiune o îndeplineşte Biserica prin tradiţie, care e „memoria vie prin care Biserica e vecinic identică cu sine" (13). Ea se verifică prin evidenţa internă, prin conştiinţa Bisericii şi se statoreşte în cadre externe numite „canoane" de cei cari sunt ca nişte instrumente în exteriorizarea adevărurilor vecinice: sinodul episcopilor. Ca exterior, dogma poate evolua, dar ca identitate de fond nu se poate nici când schimba, căci tradiţia vie a Bisericii e un torent, care, începând dela apostoli, normează sub specie aeternitatis viaţa omenirii până la sfârşitul veacurilor.

Ortodoxia istorică e singura formă valabilă a adevărului vecinic, întrucât numai ea a ascultat şoapta tainică a acestei „tradiţii a Duhului" şi n'a adăogat, nici nu adaogă conţinut omenesc la ceeace Dumnezeu a învăţat (cum a făcut romano-catolicismul), nici nu nesocoteşte ceeace a primit (cum e cazul protestantismului). La această concluzie îmbucurătoare te duc aproape toate capitolele următoare, din care excelează îndeosebi „Fecioara şi sfinţii în ortodoxie", „mistica ortodoxă", „ortodoxia şi statul" etc. Mişcările unionistice sunt un preludiu, zice autorul, al drumului ce duce la ecumenicitatea în sens ortodox, singura nădejdea ce-ar putea reîntineri viaţa religioasă a omenirii.

TEODOR BODOGAE.

*

REŞEDINŢA MITROPOLITANĂ DIN CERNĂUŢI ŞI MEŞTERUL EI IOSIF HLAVKA, de *Dr. S. Reli,* profesor universitar: Ed. Glasul Bucovinei, Cernăuţi, 1933. Pagini 80. Lei 50.

Iată o monografie binevenită pentru a satisface pe deplin dorul de o cunoaştere cât mai amănunţită şi absolut necesară celor cari în trecere prin Cernăuţi se simt ispitiţi să admire minunea arhitectonică din dealul Dominicului.

Preţioasă călăuză chiar pentru cei mai pretenţioşi călători porniţi în lume să cerceteze creaţiile de artă la faţa locului, cartea pe care o onorează ca autor dl profesor universitar Dr. S. Reli, titularul catedrei de Istoria Bisericii Române dela Facultatea de teologie din Cernăuţi, este în primul rând şi mai ales un studiu veritabil de istorie bisericească, un capitol din cele mai frumoase şi mai pline de sbucium din viaţa eroică a Bisericii surori din Bucovina. Căci în vremuri de neostenite opintiri pentru ridicarea din umilinţele cari au bântuit şi au înstrăinat în graiu şi port mult căutata „grădină“ dela Nord s'a înălţat ca din pământ „grandiosul palat reprezentativ al Bisericii bucovinene“.

Inceputurile lui se leagă de mutarea Episcopiei dela Rădăuţi la Cernăuţi (1781) — pe timpul păstorirei Episcopului Dosoftei Herescu — când a început să se simtă în noul oraş de reşedinţă lipsa unui local corespunzător pentru episcop şi personalul necesar asistenţei episcopale. Cel care depune serioase stăruinţi pe lângă guvernul imperial din Viena pentruca lucrările de zidire ale „Reşedinţei“ să înceapă cât mai în grabă, a fost episcopul Eugeniu Hacman, contimporanul marelui Şaguna. In ciuda imensei sale treceri ce o avea pe lângă Curtea imperială a Austriei, lucrurile s'au tărăgănat ani dearândul fără să se dea aprobarea de lipsă, fie din cauza încetinelii cu care lucra birocratismul austriac, fie mai ales din pricină că guvernul provincial din Lemberg — în care catolicii covârşeau — din motive de ură confesională paraliza toate demersurile episcopului român. Dupăce Bucovina a fost ridicată la rangul de ducat şi supusă direct guvernului din Viena, lucrările au putut începe cu mai multă uşurinţă. Fondul necesar zidirii nu lipsea. Munţii Bucovinei ofereau un material cât se poate de bun pentru construcţie şi locuitorii ei — braţele. Mai trebuia meşterul iscusit care ca un alt Manole dela Argeş să dureze minunea. El a fost găsit în persoana celebrului arhitect ceh Iosif Hlavka, autorul unor construcţii faimoase din capitala Austriei, cari i-au făcut renumele.

Figurii simpatice a acestui om excepţional îi rezervă autorul partea II-a a lucrării sale. Mare mecenat în viaţa sa virtuoasă, arhitectul Iosif Hlavka n'a pus lăcate pe frumoasa avere câştigată cu multă trudă. Până astăzi se poate vedea în Praga fundaţia lui: „Căminul studenţesc I. Hlavka“ — „pe seama tinerimii studioase academice pe care a iubit-o atât de mult cu focul sufletului său delicat, dându-i tot ce a avut şi necerându-i în schimb nimic decât muncă sârguincioasă“... Schiţând cu aceeaşi măiestrie personalitatea celebrului arhitect ca şi opera lui, dl Prof.

S. Reli are toată dreptatea când afirmă că „dacă Hlavka a conceput nişte planuri atât de măreţe şi de grandioase pentru cel mai de seamă palat reprezentativ al neamului românesc din Bucovina, apoi fără îndoială că la această faptă a fost el îndemnat de aceeaşi poveste tristă a neamului nostru ca şi a neamului său, din vremurile trecute, poveste pe care a auzit-o şi a cunoscut-o el atât de bine".

Pentru slujitorii Bisericii Ardealului cunoaşterea mai amănunţită a istoriei măreţei reşedinţe mitropolitane dela Cernăuţi prezintă un îndoit interes. Căci între zidurile ei — la Facultatea de teologie pe care o adăposteşte — şi în atmosfera demnă şi serioasă ce domneşte acolo s'au oţelit şi se oţelesc an de an cei mai buni dintre fiii Mitropoliei Ardealului, în frunte cu Celce poartă astăzi în mâinile-i viguroase destinele ctitoriei lui Şaguna. Şi în al doilea rând, pentru interesul ce datorim oricărei instituţii ce cinsteşte Biserica Neamului.

Iată mai cu seamă pentruce o recomandăm Onor. Preoţimi şi dlor studenţi ai Academiilor noastre de teologie, pentruca să afle într'ânsa ceeace nu poate comunica graiul neputincios al acestor rânduri. GRIGORIE T. MARCU.

*

STUDII TEOLOGICE — (Publicaţie a facultăţii de teologie, Bucureşti). Anul III. 1932. Nr. 2.

Ajunsă în al treilea an de existenţă „Studii Teologice" publicaţie periodică a facultăţii de teologie din Bucureşti, prin Nr. 2 ia o haină festivă, fiind închinat jubileului de 50 ani al facultăţii. La începutul acestei publicaţii Pr. I. G. Mălăeşti dă o scurtă schiţă istorică, dela înfiinţarea facultăţii, 1881 şi până la 1931; o adevărată odisee prin care a trecut această instituţie de înaltă cultură creştină, având tot timpul existenţei sale să lupte cu o mulţime de protivnici, al căror şir se pare că încă nu s'a sfârşit. Păr. Gr. Cristescu publică un studiu asupra Sf. Grigorie Teologul, patronul facultăţii. In 13 pagini se dă o sinteză a operii şi personalităţii acestui mare capadocian, care face parte din galeria acelora care se pot numi cu drept cuvânt capodopere ale harului. Se dau sumare date biografice, arătându-se legăturile de prietenie între Sf. Grigorie şi Sf. Vasile, cari aveau două naturi diametral opuse, primul fiind un senzitiv, un spirit solitar şi de o stranie „inaptitudine guvernamentală". Se analizează apoi şi se clasifică opera Sft. Grigorie, insistându-se mai mult asupra originalităţii lui oratorice. „Iubeşte antiteza ingenioasă şi surprinzătoare, foloseşte de preferinţă figuri de efect şi organizează fraza şi pentru ureche şi pentru inteligenţă", pag. 24. A fost numit teologul orientului; ar trebui să-l numim mai degrabă, poetul creştinismului oriental. El este din istoria literaturii creştine, teologul orator, prin excelenţă. Dacă fericitul Augustin l-a numit „praeceptor meus", noi l-am,

putea numi, cu drept cuvânt „praeceptor noster“ conchide păr. Cristescu, p. 32.

Păr. I. P. Mălăeşti, în Studii şi Comentarii, examinează valoarea V. Testament pentru creştini. Problema e actualizată la noi prin existenţa unui partid anti-semit al dlui Cuza, care printr'o broşură apărută acum câţiva ani a stârnit o mulţime de nedumeriri în lumea profană, cu privire la V. Testament. Problema fiind prea vastă, păr. Mălăeşti, mai mult o schiţeaza. Totuşi sunt instructive datele pe care le aduce în sprijinul valorii V. Testament. Urmează conferinţa păr. I. Mihălcescu: L'eglise orthodoxe orientale et la vie spirituelle interieure, ţinută la asociaţia studenţilor creştini din Paris. Dupăce delimitează doctrinar cele 3 mari confesiuni creştine, arată cum biserica ortodoxă deţine locul central în ansamblul bisericilor creştine. Se arată apoi, cari sunt punctele cari ne apropie sau ne despart atât de catolici, cât şi de protestanţi. Viaţa interioară a bisericii ortodoxe este numai un aspect din viaţa spirituală, căci biserica trebue să exercite o influenţă asupra întregei fiinţe omeneşti, suflet şi trup. Aceasta este baza şi justificarea psihologică a doctrinei ortodoxe, a diofizitismului şi a dichotomiei în persoana lui Isus, cum că el a fost Dumnezeu adevărat şi om adevărat în acelaş timp. Biserica trebue să ia atitudine faţă de toate manifestările sufletului individual şi colectiv, moral, economic, politic, social, etc.... Se arată apoi tragedia de fărâmiţare a creştinismului şi că reunirea bisericilor este cea mai capitală problemă a vremii noastre. Se trece apoi la cele două mari asociaţiuni „Faith and Order“ şi „Life and Work“, care activează în sensul unei apropieri între biserici. Acestea se datoresc religiozităţii practice a Americanilor. Se ocupă apoi de cele două congrese, dela Stockholm şi Lausanne. Evidenţiază imperioasa datorie a bisericii, de a activa pentru pacificarea popoarelor. Se arată apoi, în ce consistă viaţa interioară în biserica ortodoxă, indicându-se: rugăciunea, martirajul, virginitatea perpetuă, reflexiunea teologică sau mistică — acestea, găsindu-se de altfel în patrimoniul comun al tuturor bisericilor creştine — şi în special Sfintele Taine, cultul cu formele şi riturile sale, icoane, relicvii, cruce, priveghieri, procesiuni, pelerinaje, etc....

Domnul Dr. V. Ispir, publică sfârşitul unui studiu din istoria religiunilor: Religia şi cultura africană. Un studiu de o deosebită importanţă şi scris cu multă competenţă este al dlui T. M. Popescu: Primii didascali creştini. Purtătorii cvalificaţi ai cuvântului lui Isus Hristos erau harismaticii, adecă acei creştini care se distingeau prin daruri naturale şi mai ales prin darurile Sf. Duh. Ap. Pavel în I Cor. XII--28 distinge 3 harisme principale: „pe unii i-a pus Dumnezeu în biserică întâi apostoli, al doilea profeţi al treilea dascăli“. Ei formau o „triadă“ de competenţe şi de autorităţi în materie de predică şi de învăţătură.

Didascalul avea ca funcţiune determinată, învăţătura. Ceilalţi harismatici au îndeplinit funcţiuni excepţionale şi de aceea au dispărut odată cu dispariţia harismelor; pe când didascalul, a depăşit epoca harismelor şi s'a menţinut ca un profesionist al cuvântului, împlinind o funcţiune permanentă a creştinismului. Aceştia au fost dintâi didascalii harismatici. Ca toţi harismaticii, ei încă sunt o apariţie proprie bisericii creştine, rezultatul unei „efuziuni excepţionale“ a Sf. Duh. Triada de slujitori ai cuvântului forma astfel o „aristocraţie pneumatică“. O plastică imagine despre ceeace au fost profeţii şi didascalii în biserica primară ne-o dă F. Godet, când aseamănă pe profet cu călătorul care descopere ţinuturi noui, (Profeţia era şi revelatoare), iar pe didascal cu geograful care totalizează rezultatele izolate ale acestei descoperiri şi le dă o expunere metodică. Funcţiunea didascalului era indispensabilă pentru consolidarea primelor comunităţi creştine, unde se simţea trebuinţa unei asistenţe dumnezeeşti, vizibile care să întreţină entuziasmul creştinilor. In acest sens se poate spune, că mare a fost rolul didascalilor în opera de răspândirea creştinismului.

In „Idealul moral-creştin şi aspectul său social“ dl prof. Şerban Ionescu demonstrează cum creştinismul îmbrăţişează întreaga societate, chemând întreaga umanitate la un nou ideal. Idealul creştin cuprinde elemente efective şi elemente mistice, care i-au dat o forţă extraordinară de a pătrunde în masele poporului. „Mulţimile nu trăesc cu subtilităţi metafizice, ci cu speranţele pe care le trezim în ele“ — zice Gustav le Bon. De aceea, când Isus anunţă popoarelor împărăţia lui Dumnezeu, era cel mai atrăgător bun pe care-l arunca în balanţa înclinată de suferinţă şi mizerie a lumii. Impotriva lui K. Kautsky şi a tuturor acelora cari au văzut în Isus un reformator şi un agitator, autorul susţine că „Mântuitorul nu este un reformator social cum ar putea cineva considera pe un Tiberius Grachus, ca celce a aruncat pentru prima oară scânteia reformei agrare în lume prin acea „aequatio bonorum“ care a devenit lozinca reformismului agrar de mai târziu. El nu urmăreşte realizarea unui stat ideal pământesc în sensul republicei lui Ploto sau în felul statului social al lui Zenon, ori a neoplotonicului Plotin, ca să nu mai vorbim de unii utopişti mai noi ca: Thomas Morus ori Campanellas cu a sa „cita del sole“, sau de un Faurier cu phalansterele sale, ori de „republica creştină“ a iezuiţilor, înfiinţată în statul Paraguay din America de sud“, p. 236. Creştinismul nu intenţiona să reformeze nici producţia, nici proprietatea, nici viaţa politică sau socială, ci el a vizat numai centrul acestei vieţi, sufletul. Studiul N. Testament la noi în ultimii 50 ani (1881—1931) de H. Rovenţa, încheie această bogată carte.

Pr. AUREL RADU.

CRONICĂ.

CHEMARE CĂTRE CREDINCIOȘII BISERICII ORTODOXE ROMÂNE. Suprema instituție sufletească a neamului românesc este, fără îndoială, *Biserica ortodoxă*. Desvoltarea noastră istorică verifică prezența ei în vijelioasele încordări dealungul veacurilor, participând cu generoase sacrificii la apărarea existenței și destinelor naționale în hotarele pământului strămoșesc.

Ea, Biserica, s'a afirmat în toate epocile, ca izvor minunat de necurmată înoire a credințelor și energiilor obștești, din cari au țâșnit, luminoase și bogate, străluciri războinice și înfăptuiri naționale neperitoare.

De aceea, *Neam* și *Biserică*, apar încă din depărtata zare a vremurilor stinse, deplin contopite, formând o *unitate sufletească*, pe care n'au putut-o zgudui nici una din asprele încercări ale fatalităților omenești.

Neamul românesc a plâns și s'a bucurat pe sfintele praguri ale Bisericii sale. Iată taina vieții lui!

Această admirabilă tradiție națională, trebuie să rămână pentru totdeauna la temelia unității naționale de stat. România visurilor împlinite i-a dat consacrare definitivă, când prin nouile așezări constituționale, i-a rânduit meritata cinste de a fi, și în sens politic, biserica stăpânitoare a Statului național întregit. Astfel, în mânile Bisericii ortodoxe sunt depuse mari răspunderi pentru sănătatea morală a țării și a națiunei române.

Conștiința acestor răspunderi trebuie să pătrundă cât mai adânc în sufletul acelora, cari dețin rosturi conducătoare în viața Bisericii. Cine sunt ei? Deoparte *Clerul*, cu atribuțiunile lui apostolice, de alta *Mirenii*, ca reprezentanți ai mulțimilor dreptcredincioase. Structura profund democratică a Bisericii noastre, conferind mirenilor o preponderență numerică în corporațiunile oficiale, îi pune prin aceasta în situația importantă de a hotărî direct de soartea Bisericii. Această poziție privilegiată se cere onorată, ca neputând rămânea o simplă ficțiune decorativă. Ea trebuie să se afirme, nu numai în domeniul strict oficial, în sânul organelor executive și adunărilor reprezentative, ci și în afară de ele, în câmpul larg al frământărilor sociale, acolo unde clocotește nepotolită viața mulțimilor.

Această viață e atinsă astăzi, în funcțiunile ei normale de viforul primejdios al unor crize violente, cari culminează

într'o cumplită depresiune economică. Biserica noastră socoteşte, cu bună dreptate, că pricina lor este de natură *morală* şi astfel tămăduirea nu poate veni decât prin puterile spiritualităţii creştine. Marele vindecător este *Hristos* şi doctrina Lui mântuitoare. A duce pe *Isus* în familie, în societate şi în viaţa publică — iată mijlocul sigur de scăpare şi de înzdrăvenire a Statului nostru.

In această operă colaborarea *mirenilor*, cari reprezintă puterile vii ale Bisericii cu *Clerul*, păstrătorul prin excelenţă al spiritului ierarhic şi al ideii de autoritate, se impune cu o evidenţă indiscutabilă. Colaborarea celor doi factori e justificată nu numai de actualitatea intervenţiei Bisericii în vâltoarea grelelor crize ce ne apasă, dar în acelaş timp şi de nevoia *apărării ortodoxiei* împotriva numeroaselor ofensive şi curente potrivnice, cari încearcă să-i slăbească autoritatea şi să-i zdruncine temeliile istorice. Socoteala duşmanului e limpede: dărâmând cel mai puternic razim sufletesc al românismului, care este Biserica străbună, se clatină însăşi fiinţa Statului, închiegat cu atâtea jertfe.

Voind să apărăm naţiunea întregită, trebuie apărată *ortodoxia*, care rămane şi în viitor, ceeace a fost în tot trecutul nostru: puterea nebiruită de echilibrare sufletească a poporului românesc.

Aceste două mari obiective — religios şi naţional — reclamă, mai presus de orice şovăiri, concentrarea energiilor mireneşti în cadre noui şi moderne, cari să strângă într'o puternică organizaţie pe toţi mirenii dreptcredincioşi, de orice clasă, de orice vârstă şi din orice colţ al Ţării. Bătrâni şi tineri, încălziţi deopotrivă de iubirea patriei, sunt datori să alerge voioşi, gata de faptă, sub steagul înălţător al legii româneşti, ce-şi caută biruinţa mai ales aici în Ardeal, unde laicii au avut, din vremuri străvechi, partea cea mai hotărâtoare în apărarea şi desvoltarea Bisericii ortodoxe.

Nicăiri credinţa noastră n'a fost mai prigonită decât aici, unde s'au dat lupte cumplite, cu eroi şi mucenici fără număr, reînviaţi astăzi din slova scripturilor ascunse, ca neîntrecute podoabe ale vredniciei creştine româneşti. Această tradiţie a suferinţelor şi închisorilor pentru lege, trăeşte nestinsă în generaţiile acestui colţ de pământ şi de aceea, când primejdii reale bat la porţile Bisericii noastre, când vrăşmaşi vechi şi noi dau contra ei asalturi ascunse şi făţişe, e firesc, ca în noi să vibreze mai adânc glasul mucenicilor, cu strigarea lor de luptă şi de împotrivire. In zile de pace, ca şi în ceasuri de cumpănă, glasul ortodoxiei de aici trebuie să răsune.

Iată geneza chemării de faţă. Cu binecuvântarea căpeteniilor bisericeşti, intelectualii din Transilvania, Bănat, Crişana şi Maramurăş, s'au hotărât să îndrepte această chemare frăţească

către obştea ortodoxă a celor 5 Eparhii ale Mitropoliei, rugând pe toţi să ia parte cu însufleţire la marea adunare generală de constituire, care va avea loc la *5 Martie a. c. (Dumineca ortodoxiei) orele 10 dimineaţa în Biserica Sfântului Nicolae din Cluj.*

Nădăjduim, plini de încredere, că *Domnul* este cu noi şi va binecuvânta cu izbândă opera creştinească şi românească, pe care vrem s'o închinăm — în numele *Lui* — scumpei noastre Patrii.

Cluj, la 4 Ianuarie 1933.

Preşedintele comitetului de iniţiativă:

SEXTIL PUŞCARIU,
profesor universitar, membru al Academiei Române.

Membrii comitetului de iniţiativă: Prof. Gheorghe Bogdan-Duică, Prof. Nicolae Bogdan, Prof. Ion Cătuneanu, Prof. Sabin Cioran, dir. de bancă, Prof. Silviu Dragomir, Prof. Ion Lupaş, fost ministru, Prof. Ion Mateiu, Petru Meteş, adv., Prof. Victor Papilian, Prof. Ion Popescu-Voiteşti, Gh. Sion, cetăţean de onoare, Prof. Victor Stanciu, fost subsecr. de stat, Prof. Gheorghe Stănescu. [Urmează semnătura câtorva sute de intelectuali].

NOTE ŞI INFORMAŢII.

„UNDE SUNT ARDELENII?" Sub acest titlu a apărut în ziarul „Calendarul" cu data de 22 Ianuarie 1933, un foileton datorit dlui Emil Cioran. Ca ardelean și făcând parte din aceeaş tinără generaţie cu dl Cioran, de care mă leagă amintiri scumpe, — îmi permit să nu fiu de aceeaş părere cu dânsul. Cine a citit foiletonul d-sale, a putut vedea că dela un capăt la altul rândurile sunt îmbibate cu un pesimism dureros şi declarat: In ţara asta nu poate fi vorba de un mesianism, căci el s'ar compromite rapid şi iremediabil. Ardealul? el n'a produs după răsboi aproape nimic în cultură şi deci se elimină, din capul locului, orice gen de mesianism ardelenesc. In generaţia tinără Ardealul n'are nici un nume asupra căruia s'ar putea opri atenţia cuiva. Ardelenii se mărginesc la o acţiune de culturalizare. Dar aceasta nu e cultură. Nici în politică ardelenii n'au adus nimic nou. Şi mai departe: „Pentru a vă arăta ce resurse limitate de viaţă interioară au Ardelenii, — scrie dl Cioran, — voi spune că după Olteni sunt cei mai săraci în viaţa religioasă, că nu cunosc aproape nici un ardelean care apucat pe drumurile culturii să mai păstreze ceva din credinţele religioase" (?).

In concluzie dl Cioran nu crede în culturile mici, căci ele se nasc moarte; iar „noi românii nu vom produce niciodată o cultură mare şi vom rămânea în umbra istoriei, într'un anonimat steril şi mediocru".

Pentru cine cunoaşte mai deaproape pe dl Emil Cioran, consideraţiile şi concluziile acestea de tristă descurajare, nu sunt o surpriză. Spirit eminamente critic, vecinic nemulţumit cu ce-i oferă realitatea şi înzestrat cu o temeinică cultură filosofică, îi place să exagereze lucrurile. Impins de acest fel de a fi vecinic în opoziţie, dl Cioran caută întotdeauna să te lovească în credinţele tale cele mai scumpe, şi îşi procură o satisfacţie deosebită din a răsturna judecăţile în de obşte aprobate. Pare un vecinic nemulţumit. Poate tinereţea care clocoteşte într'ânsul nu-şi găseşte o formă de realizare în cadrul realităţilor imediate; poate şi insuficienţele reale şi multe ale vieţii noastre româneşti, să-l chinuiască şi să ni-l prezinte ca pe un pesimist.

Şi ca orice nemulţumit dl Cioran e prea pretenţios faţă de realităţile noastre româneşti. Avem o cultură mică, dar asta înseamnă că nu vom avea, cândva, o cultură mare? Poporul acesta şi pământul în care şi-a îngropat strămoşii, nu prezintă

un teren fertil în care cultura națională să-și înfigă adânc rădăcinile ca să-și tragă seva necesară unei creșteri normale? Culturile mari de azi s'au născut oare mari? Suntem noi un popor tinăr? Și dacă da, putem pretinde să avem o cultură mare?

Apoi se poate spune despre un popor tânăr culturalicește, ca al nostru, că nu are o misiune în lume? Dacă mesianismul românesc în genere și cel ardelenesc în special nu se poate afirma acum, asta se datorește unor împrejurări cari nu pot fi decât trecătoare. Să disperăm deci? Să fim pesimiști? Mai ales noi cei tineri? Chiar dl Cioran care este o mândrie a generației din care face parte? Nu! Hotărât nu! Alta, chiar pe malul opus, trebue să fie atitudinea noastră față de viață.

Unde sunt ardelenii? Dacă azi nu răspund tuturor așteptărilor timpului, asta înseamnă că mâne va fi tot așa? Ascensiunea e cu popasuri. Dacă azi neamul acesta face marș pe loc, mâne pasul va fi făcut înainte. Și acest mâne e al nostru, al d-tale d-le Cioran, al meu și al celor de seama noastră. Să-l așteptăm cu încredere. Și mai ales să fim pregătiți.

NICOLAE VONIGA.

*

NU ARAREORI auzi prezentându-se atât de complex raportul dintre Biblie și știință; ba unii puțin inițiați ajung a vorbi chiar despre o contrazicere între cartea divină și știința omenească. Sfânta Scriptură nu urmărește un scop științific. Măruntele noțiuni de știință, întrețesute cu materialul biblic, nu numai că sunt precise și desăvârșite în fața științei omenești, ci ele premerg progresului. Exemple: Știința atribue aflarea, că pământul este rotund, unui individ, care n'a trăit într'un timp prea îndepărtat de zilele noastre. Se uită însă, că profetul Isaia a a n t i c i p a t cu mult timp înainte acest adevăr. N'avem decât să reproducem în traducere corectă versul respectiv din Isaia: „Celce șade deasupra rotunzimii pământului, și a pus pre cei ce locuesc pre dânsul ca niște lăcuste...".

In versul acesta este vorba despre atotputernicia lui Dumnezeu, restul înțelesului rezultă dela sine. Nici tunelurile, nu sunt vre-o inovație a prezentului. Primul care le cunoaște este Biblia. Așa amintește cartea IV a Impăraților tunelul-apaduct de lângă piața nălbitorului până în subsolul orașului Ierusalim de pe timpul regelui Hiskia (728—699 a. H.). In localitatea Siloah era un canal săpat în stâncă, cu multe complicații. El e amintit de Isaia, la cap. VIII din profeția sa. N. N.

*

INALT Prea Sfințitul Patriarh Miron a rostit de curând în Senatul țării un remarcabil discurs la proiectul de lege pentru a nu știu câta ciopârțire a atât de anemicelor salarii funcțio-

nărești. Dupăcum era și firesc, înaltul prelat a examinat temeinic cauzele cumplitei crize în care ne zbatem, recomandând cârmuitorilor țării remediile necesare situației. El a spus între altele că dacă această situație cere nouă jertfe dela funcționari, să se purceadă după dreptate și greutățile să le suporte la fel toți slujbașii statului — mari și mici deopotrivă. Situația privilegiată a unor categorii de funcționari nu poate decât să amărască până la indignare pe ceilalți și să le ciopârțească odată cu salariile și bruma de însuflețire ce le-a mai rămas întru împlinirea misiunii lor. Indeosebi o nouă reducere a salariilor preoțești, ajunse deja aproape inexistente, ar însemna o adevărată crimă și națională și socială.

Părintele Patriarh a rostit întreg adevărul. Tocmai din pricina aceasta ne mirăm, că un ziar din capitală crede că poate micșora valoarea discursului patriarhal prin reeditarea criticilor răsuflate la adresa vlădicilor. Ziarul care și-a făcut o meserie din campania împotriva celor mai destoinici ierarhi ai Bisericii noastre poate fi liniștit: nimeni nu mai crede în minciunile și insinuațiile de mult răsuflate. Nici când acestea sunt îmbrăcate în flori de stil.

*

IN ziua de 11 Februarie a. c. a încetat din viață octogenarul episcop al Sașilor din România, Dr. Friederic Teutsch.

Născut în Sighișoara la 1852, defunctul și-a făcut studiile liceale în orașul natal, iar cele universitare la Academia de drept din Sibiu și la facultățile de teologie din Heidelberg, Lipsca și Berlin. Dupăce a fost paroh în Șura-mare și Sibiu, la 1906 este ales episcop al Bisericii evanghelice din Ardeal, demnitate pe care a ocupat-o până la 1932, când s'a retras în pensie.

Pentru valoarea scrierilor sale istorice mai multe așezăminte de știință din țară și străinătate l-au ales membru al lor.

Regimul românesc pe aceste plaiuri nu l-a prevăzut și nu l-a așteptat. Totuși, dela o vreme s'a încadrat în el. Foștii săi credincioși, precum și autoritățile eclesiastice, civile și militare l-au petrecut cu mare pompă la locul odihnei de veci, de care s'a făcut vrednic după o viață dintre cele mai active puse în slujba neamului din care a făcut parte.

*

„TELEGRAFUL ROMÂN", organul arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu, a împlinit în Ianuarie c. optzeci de ani de necurmată apariție.

Intemeiat de marele ierarh Andreiu Șaguna, el a fost totdeauna un ziar de propagandă religioasă și națională. Scris cu iscusința și entuziasmul unor distinși fii ai sfintei noastre Biserici „Telegraful Român" împlinește și astăzi un rost superior în opera de educație religioasă și națională îndeosebi a clerului nostru.

Bunul Dumnezeu să însenineze cerul sub care trăim, pentruca organul de publicitate întemeiat de Şaguna ca şi întreaga presă bisericească să se poată consolida tot mai mult, semănând cu tot mai mulţi sorţi de izbândă sămânţa sfintei Evanghelii în pământul duhovnicesc al neamului nostru.

Octogenarului confrate — toate urările noastre de bine.

*

SUB AUSPICIILE consiliului eparhial ortodox s'a organizat la Cluj următoarea serie de conferinţe: 5 Februarie 1933: Priviri asupra organizaţiei din trecut a Bisericii ortodoxe române, Dr. Silviu Dragomir. 12 Februarie 1933: Activitatea religioasă şi culturală a Bisericii ortodoxe române din Ardeal înainte şi după votarea Statutului organic din 1868, Dr. Ioan Lupaş. 19 Febr. 1933: Opera de unificare bisericească din 1918—1925, Al. Lapedatu. 26 Februarie 1933: Principiile fundamentale ale organizaţiei bisericeşti de astăzi, Dr. Valer Moldovan. 5 Martie 1933: Valoarea religioasă culturală şi economică a organizaţiei bisericeşti de astăzi, Dr. Seb. Stanca. 12 Martie 1933: Raporturile dintre biserici şi stat în organizaţia actuală, Dr. Ioan Vască. 19 Martie 1933: Laicii în organizaţia bisericească, Dr. Ioan Matei. 28 Martie 1933: Sinteza conferinţelor: Apologia organizaţiei bisericeşti, G. Bogdan-Duică.

Aceste conferinţe vor fi publicate şi în volum sub titlul: Organizaţia Bisericii ortodoxe române. Volumul va alcătui un demn răspuns la criticile celorce nu văd în organizaţia şaguniană decât protestantism şi laicism.

*

DUMINECA ORTODOXĂ, foaie de educaţie religioasă pentru popor, apare de câtva timp cu un supliment pentru preoţi. Suplimentul se numeşte „Doxa" şi e dedicat aproape integral combaterii legii de organizare a Bisericii noastre şi dăscălirii ierarhilor. Se citează şi canoane, cari spun că episcopul să fie aşa şi pedincolea. Asta nu e rău. Dar ar fi mult mai bine, dacă ceice alcătuesc „Doxa" ar cita şi canoanele cari arată cum trebue să fie preoţii de mir şi cele cari îndrumează viaţa mirenilor. Fiindcă, judecând obiectiv, acestea sunt cel puţin tot atât de importante pentru educaţia clerului şi a poporului care citeşte „Doxa".

Această complectare programatică a suplimentului „Duminecii ortodoxe" s'ar putea face foarte uşor, fiindcă nici legea de organizare a Bisericii nu îi e potrivnică...

*

PĂZEA!... că Ministerul instrucţiei a pregătit un nou proiect de lege pentru reorganizarea învăţământului secundar. Nu ştiu al câtelea e dela răsboi încoace. Fiindcă nu-mi aduc aminte câţi miniştri s'au perindat pe la departamentul şcoalelor. Un

lucru e sigur: că nici o lege n'a avut răgazul cuvenit pentru a-şi verifica bunătatea sau răutatea. Toţi miniştrii au ţinut s'o reformeze, încât astăzi este aproape „reformată".

Şi mai sunt sigur de un lucru: de cumva liceul de azi are opt clase — cel de mâine va avea şapte; dacă cel de azi începe cu clasa a cincea — cel de mâine va începe cu a patra; dacă până acum specializarea a început la universitate — de aci nainte va începe din liceu. Uite aşa, numai ca să nu mai fie cum a fost. Par'că văd ce fiori îi trec pe părinţii odraslelor cu chipiu de liceu, — şi pe autorii de manuale şcolare aşişderea.

Mă 'ntreb însă, împreună cu atâţia români iubitori de şcoală, unde vom ajunge cu o şcoală hărţuită aşa de barbar în fiecare an?

*

SUNTEM în fericita situaţie de a putea anunţa iubita noastră preoţime, că în curând se va pune sub tipar recenta operă „Religia şi formarea caracterului", a marelui pedagog Fr. W. Foerster.

Voluminoasa carte — de aproape cinci sute de pagini — va apărea în toamna acestui an în traducerea subsemnatului. Ea va alcătui un preţios luminător şi îndreptar pentru clerul nostru chemat să zidească, prin predarea religiei în şcoalele primare, caracterul creştinesc al fragedelor vlăstare ale neamului. Deasemenea ea va fi o călăuză de valoare pentru orice dascăl care-şi dă misiunei sale o superioară interpretare. N. C.

ASOCIAŢIA CLERULUI „ANDREIU ŞAGUNA".

Nr. 3/1933.

COMUNICAT

TUTUROR PREŞEDINŢILOR DE DESPĂRŢĂMINTE.

În temeiul Regulamentului pentru organizarea despărţămintelor Asociaţiei clerului „A. Şaguna" şi al hotărârii comitetului central — privitoare la activitatea pastorală a despărţămintelor, — în anul 1933 se vor ţinea următoarele adunări şi conferinţe pastorale:

I. ADUNAREA ORDINARĂ DE PRIMĂVARĂ, în luna MARTIE.

ZIUA ÎNTÂIA:

Preşedintele va face raport cumulativ despre activitatea cercurilor religioase precum şi despre activitatea extraoficioasă a tuturor membrilor despărţământului. Acest raport formează bază de discuţie.

Tot în această adunare ordinară se vor desbate celelalte puncte din § 6 al Regulamentului.

După masă: Mărturisirea preoţilor şi a credincioşilor. Se va ţine Vecernie. Credincioşii vor fi avizaţi din vreme pentru mărturisire.

Text pentru meditaţia de mărturisire: „Mărturisi-ţi-vă Domnului, e bun; Că în veac e mila lui" (Ps. 135).

A DOUA ZI:

Sf. Liturgie înainte sfinţită. Text pentru meditaţia de împărtăşire: „Rămâneţi întru mine şi eu întru voi" (Ioan c. 15, v. 4). Impărtăşirea preoţilor şi a credincioşilor.

II. CONFERINŢA PASTORALĂ DE VARĂ, IN LUNA IUNIE.

Mai mulţi preoţi vor face dări de seamă despre câte 2 cărţi cu conţinut potrivit pentru formarea preotului şi asupra altor 2 cărţi de conţinut religios (literatura educativă religioasă). Cărţile asupra cărora se vor face dări de seamă vor fi recomandate de preşedintele despărţământului. Utrenie sau Vecernie, cu predică despre părţi din cultul ortodox. La sf. slujbă se vor chema şi membrii Societăţii Sf. Gheorghe, cărora după putinţă li se vor distribui cărţi educative şi religioase.

III. CONFERINŢA CATEHETICĂ IN LUNA SEPTEMVRIE.

Catihezaţia în şcoala primară.

a) Neajunsuri practice (în legătură cu prea mulţi elevi, prea multe clase, distanţă mare la filii etc., constatate din experienţă de o jumătate de an şi remedierea lor.

b) Discuţii în jurul programei analitice.
c) O lecţie practică.

Asupra punctelor de mai sus va refera câte un preot — ceilalţi fiind pregătiţi pentru discuţie.

IV. CONFERINŢA PASTORALĂ IN LUNA NOEMVRIE.

Sf. Liturgie şi predică. Activitatea Societăţii tinerimii „Sf. Gheorghe"; Reuniunea de femei; Casa culturală; Oastea Domnului cu discuţii pentru îndrumarea lor.

Experienţe şi program de viitor potrivit nevoilor sociale ale vremii şi împrejurărilor locale.

Lucrări: *a)* „Mila creştinească".
b) „Datoria femeii ortodoxe".
c) „Atmosfera creştină în care să se ţină petrecerile tinerimii".

Fiecare preot este obligat să trimită preşedintelui despărţământului în cursul anului o predică pentru o Duminecă sau sărbătoare, scrisă citeţ, pe o singură pagină. Aceste predici apoi se vor trimite secţiei.

Preşedinţii despărţămintelor vor întocmi câte un raport complet dar sumar (concluziile să nu lipsească!) asupra fiecărei conferinţe şi-l vor trimite biroului secţiei în decurs de 15 zile dela data la care s'a ţinut conferenţa.

Sibiu, la 5 Februarie 1933.

BIROUL CENTRAL.

ÎN ACEST NUMĂR: